

Azonosítás és szabadságjogok

A koreai Alkotmánybíróság döntése a valósnév-rendszerről

NÁDORI PÉTER*

A Koreai Köztársaságban 2007-ben lépett életbe az a jogi szabályozás, amelynek értelmében a jelentősebb forgalmú weboldalak csak személyes adataikkal azonosított felhasználók kommentjeit jeleníthették meg felületeiken. A rendszerről 2012-ben az Alkotmánybíróság ki mondta, hogy nem felel meg az ország alaptörvényében foglalt normáknak [24-2(A) KCCR 590, 2010Hun-Ma47, 2010Hun-Ma252 (összevont), 2012. augusztus 23-ai döntés].¹ Az alábbi tanulmány bemutatja a szabályozást, az előzményeit és hatásait, illetve az Alkotmánybíróság döntését és érvelését.

A tanulmány megírásához a rendelkezésre álló angol nyelvű forrásokat vettem igénybe. Nem kezdtem volna bele a munkába, ha nem lennék meggyőződve arról, hogy ezek mennyisége és minősége megalapozott feldolgozást tesz lehetővé, arra is fel kell azonban hívnom a figyelmet, hogy a megközelítésnek megvannak a magától értetődő korlátai. A koreai neveket az egyszerűség és az ellenőrizhetőség-kereshetőség kedvéért a felhasznált angol nyelvű irodalomban alkalmazott átírásban szerepeltetem, a magyar nyelvű nyilvánosságban is ismert vezető politikusok esetében zárójelben megadom a magyar átírás szerinti formát is.²

A tanulmány ismerteti a valósnév-rendszert (1.), bemutatja a szabályozás és az alkotmánybírósi döntés szempontjából releváns alapjogi háttérrel (2.), a közvetlen jogi előzményeket (3.), a meghatározó társadalmi és politikai kontextust (4.), a megvalósult szabályozás indoklását (5.), a rendszerről szóló vitákban megfogalmazott érveket (6.), a rendszer megítélésére (7.), illetve működésére vonatkozó empirikus adatokat (8.), röviden ismerteti a koreai alkotmány-

* Újságíró, végzett PhD-hallgató, PTE ÁJK. E-mail: nadori@t-online.hu.

¹ Angol nyelvű összefoglaló: *Decisions of the Constitutional Court Korea* (2012). Szöul, The Constitutional Court of Korea, 2013. 100–105.; nem hivatalos fordítás: <http://opennetkorea.org/en/wp-content/uploads/2014/03/Korean-real-name-law-decision-english.pdf>. A határozat elemeinek ismertetésekor elsősorban a Keechang Kim által készített utóbbi, a csak rövidebb részleteket tartalmazó hivatalos fordítással összevetve megbízhatónak talált szövegre támaszkodtam, ez az idézetek forrása is.

² Mivel az akadémiai irodalom ezt a gyakorlatot követi, a neveket – jobb híján és nem örömmel – a koreai névsorrend (családi név, utónév) helyett a nyugatias változatot követve (utónév, családi név) vettem át.

bíráskodás jellemzőit (9.), az ügyben az Alkotmánybírósághoz érkezett beadványokat (10.), az Alkotmánybíróság döntésének indoklását (11.), és kitér más demokratikus közegekben megfogalmazott, hasonló szabályozási elképzelésre (12.). Bár a magyar alkotmányjogi irodalomban a Koreai Köztársaság nem a leggyakrabban hivatkozott párhuzam, a valósnév-rendszer megteremtése, majd alkotmánybíróági megsemmisítése egyaránt olyan társadalmi és jogi dilemmákra vet éles és talán nem a megszokott forrás felől érkező fényt, amelyekkel Magyarországon is meg kell küzdenünk, így a tanulmány végezetül igyekszik néhány tanulságot levonni (13.).

1. A valósnév-rendszer

A rendszert az 1986-ban elfogadott, 1987. január 1-jén hatályba lépett és számos alkalommal módosított, az információs és kommunikációs hálózatok használatának támogatásáról és az információvédelemről szóló törvény (a továbbiakban: hálózati törvény) 44-5. szakasza vezette be. A rendszer elveit 2006. december 22-én fogadta el a nemzetgyűlés, a szabályozást a gyakorlatba ültető törvényt módosítást 2007. január 26-án, a 8289-es törvénnyel szavazták meg, végső formáját azután 2008. június 13-án, a 9119. számú törvénnyel nyerte el.

A szabályozás első változata szerint a kormányzathoz és az önkormányzatokhoz kötődő több mint 1100 weboldal, a naponta 200 ezernél több látogatót kiszolgáló híroldalak, illetve a 300 ezernél több látogatót kiszolgáló portálok és közösségi oldalak által működtetett „üzenőfalak” (a törvényi definíció szerint az internet hőskorát idéző kategóriába eszköztől, technológiától, formátumtól és elnevezéstől függetlenül minden olyan felület beleértendő, amely a felhasználók számára lehetővé teszi az információk publikálását) csak olyan felhasználói tartalmakat jeleníthettek meg, amelyek szerzői előzetesen hitelesen azonosították magukat.³ A magánszektorra vonatkozó előírás érvényét 2009 elejével kiterjesztették, ettől kezdve minden, naponta legalább 100 ezer felhasználót elérő oldalra is érvényes lett az azonosítási kötelezettség. (Ahol külön nem jelzem, a szöveg hivatkozásai, megállapításai a rendelkezések 2008-ban módosított, az Alkotmánybíróság által vizsgált változatára vonatkoznak.) A szabályozás így a magát progresszívnek definiáló koreai internetaktivista civil szervezet, a Jinbonet szerint az eredeti 37 helyett már 153 magántulajdonú szolgáltatásra vonatkozott.⁴ A Koreai Köztársaságban 1950 óta megjelenő angol nyelvű napilap, a *The Korea Times* akkori tudósítása az utóbbi számot 178-ra tette.⁵ Az Alkotmánybíróság tudomása szerint 2010-ben 167, 2011-ben 146 weboldalt érintett az előírás, amit a testület az azonosítási kötelezettség ‘közel egyetemes’ kiterjesztéseként értékelte.

³ Tae-gyu KIM: Malicious Internet Warriors Dodge Real-Name System. *The Korea Times*, 2007. július 30., http://www.koreatimes.co.kr/www/news/tech/2015/03/133_7391.html. Az internetes hivatkozások utolsó letöltésének időpontja, ha másképp nem jelzem, minden esetben 2018. március 30.

⁴ Byoungil OH: Korea, Republic of. In: Alan FINLEY (szerk.): *Global Information Society Watch 2009*. APC & Hivos, 2009. 150.

⁵ Tong-hyung KIM: More Limits Planned on Internet Anonymity. *The Korea Times*, 2008. október 3., http://www.koreatimes.co.kr/www/news/biz/2015/03/123_32121.html

Az Információs és Kommunikációs Minisztérium, valamint a Koreai Rádió és Televízió Testület összevonásával 2008-ban létrejött Koreai Kommunikációs Testület (angol rövidítéssel KCC) egykorú, az Alkotmánybíróság által felidézett állásfoglalása szerint a szabályozást csak a teljes nyilvánosságnak szánt közlésekre kellett alkalmazni. A személyes jellegűnek tekintett platformok – blogok, magánoldalak, zárt tagságú oldalak, közösségi hálózatok – a KCC szerint akkor sem voltak kötelesek a felhasználók kilétének ellenőrzésére, ha elérték a napi átlag 100 ezres látogatószámot.

A szakirodalomban és a médiában többnyire valósnév-rendszerként (angol változatban *real name system* vagy *real name policy*) emlegetett előírás alapján a hozzászólások továbbra sem valódi nevekkkel jelentek meg. A kommentek szerzői szabadon választhattak maguknak felhasználónevet, a nyilvános felületeken ezek publikálódtak. A rendszert a kormányzati kommunikációban és ennek nyomán az irodalom egy részében korlátozott azonosítási rendszer (angol változatban *limited identity verification system*) néven is emlegették. Ez egyes források szerint a valódi név továbbra is rejtett mivoltára utalt,⁶ mások szerint arra, hogy a szabályozás csak a nagyobb forgalmú oldalakra vonatkozott.⁷

Az egyes felhasználónevekhez tartozó személyek kilétét a weboldalak működtetőinek kellett ellenőrizniük oly módon, hogy a felhasználói regisztrációs folyamatba építve a felhasználót valamilyen, hiteles online azonosítást biztosító szolgáltatóhoz irányították. A jogszabály szerint lehetőség volt a felhasználó azonoságának személyes vagy faxon történő ellenőrzésére is. Az Alkotmánybíróság összefoglalója szerint a számos lehetőség közül a gyakorlatban valójában egyet alkalmaztak a szolgáltatók: a hitelesítést harmadik felek, jellemzően internetes hitelminősítésre szakosodott szolgáltatók végezték.

Az előírások egyes ismertetések szerint azt eredményezték, hogy népszerű kommentfelületekre hiteles azonosítás nélkül be sem lehetett lépni, vagyis a valódi nevükkel nem nyilvántartott felhasználók nemcsak írni nem tudtak az adott üzenőfalakra, de a mások által ott elhelyezett közlésektől is el voltak zárva.⁸ A szabályozás szerint az adatokat hat hónappal azután lehetett és kellett törölni, hogy az adott felhasználóhoz köthető utolsó elérhető hozzászólás is eltűnt a nyilvános internetről. Ez a kommentfelületek, fórumok esetében, hiszen ezekről a problémamentes hozzászólásokat jellemzően soha nem törlik, a gyakorlatban azt jelentette volna, hogy a szolgáltatók az idők végezetéig tárolják az adatokat.

⁶ Kyung-Sin PARK: Mandatory Identity Verification in the Internet: Did Google Do the Right Thing? 5 *Korea University Law Review* (2009) 207.

⁷ Yu Jung CHOI – Setbyol CHOI – Myoung-Jin LEE: Freedom of Expression and the Verification of Identity Policy in Korea. 4(3–4) *Policy & Internet* (2012) 215.

⁸ PARK i. m. (6. lj.) 206.

2. Az alapjogi környezet

A Koreai Köztársaság alkotmánya 21. cikkének 1. bekezdése garantálja az ország polgárai számára a szólás és a sajtó szabadságát, a 2. bekezdés pedig rögzíti a szólás és a sajtótevékenység engedélyhez kötésének és cenzúrájának tilalmát.⁹ A 4. bekezdés szerint sem a szólás, sem a sajtó nem sértheti más személyek becsületét és jogait, illetve a közerkölcsöt és a társadalom etikai normáit. Az alkotmány ugyanitt rögzíti, hogy becsület- vagy jogsértés esetén kártérítési igénynek van helye.

A 21. cikk 4. bekezdése alapján John Leitner korlátozotttnak minősíti a koreai alkotmány által garantált szólás- és sajtószabadságot, miközben azt is hangsúlyozza, hogy az e jogokkal összefüggő kérdések az autoritárius múlt miatt „különlegesen kényesek” az országban.¹⁰ Az Egyesült Államok alkotmányához mérve a koreait, a megállapítás helytállónak tekinthető, hasonló megszorítások az európai jogrendszerekben azonban korántsem ismeretlenek. Elegendő, ha Magyarország alaptörvényének (a továbbiakban: Alaptörvény) az emberi méltóság és a „közösségek méltóságának” megsértését, pontosabban az erre való „irányulást” alkotmányi szinten tiltó IX. cikk (4) és (5) bekezdésére gondolunk. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE) 10. cikkének 2. bekezdése ugyancsak lehetővé teszi, hogy az aláíró államok az erkölcsök vagy mások jó hírneve és jogai – továbbá egyebek mellett a nemzetbiztonság és a közrend – védelme érdekében a „demokratikus társadalomban szükséges” módon korlátozzák a véleménynyilvánítás szabadságát. (Az alapjogokat illetően a korlátozás és a sértés fogalmát jelen tanulmányban szinonimaként használom.)

Koreában az alkotmány 17. cikke garantálja a magánszféra sérthetetlenségét, a jó hírnévhez való jogot viszont csak az idézett módon, a szólás- és sajtószabadság korlátjaként említi. Az alkotmány 37. cikkének 1. bekezdése ugyanakkor kimondja, nem lehet gátja egy jog érvényesítésének az, hogy nincsen nevesítve az alaptörvényben. Az EJEE 8. cikkének 1. bekezdése ugyancsak a magánszféra védelmére vonatkozó jogról rendelkezik, a 2. bekezdés rögzíti, hogy ezek a jogok egyebek mellett a nemzetbiztonság, a közbiztonság és -jólét, illetve mások jogai védelmében, demokratikus társadalomban szükséges módon korlátozhatók. Az EJEE a jó hírnévhez való jogot nem nevesíti, de az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata hosszabb ideje a 8. cikk által garantált jognak tekinti.¹¹ A magánszféra sérthetetlenségének általános védelme mellett a koreai alkotmány külön nevesítve is védi a lakhely (16. cikk) és a levéltitok (18. cikk) sérthetetlenségét. (A magyar Alaptörvény e felfogással harmonizáló VI. cikk (1) bekezdése szerint „[m]indenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák.”)

A korai alkotmány 37. cikkének (2) bekezdése kimondja, hogy a polgárok jogai csak a nemzetbiztonság, a jog- és közrend fenntartása, illetve a közjólét érdekében korlátozhatók.

⁹ Az alkotmány szövege angolul: http://english.court.go.kr/cckhome/images/eng/main/Constitution_of_the_Republic_of_Korea.pdf

¹⁰ John LEITNER: Identifying the Problem: Korea's Initial Experience with Mandatory Real Name Verification on Internet Portals. 9 *Journal of Korean Law* (2009) 83–108.

¹¹ Patrick O'CALLAGHAN: Article 8 ECHR as a General Personality Right? 6(1) *Journal of European Tort Law* (2015) 69–84.

A korlátozások a szabadságjogok lényegi aspektusait nem érinthetik. (Az Alaptörvény I. cikkének (3) bekezdése szerint Magyarországon „[a]lapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”) A jogalkotók és a kormányok – legyen szó jobb- vagy baloldalinak tekintett erőkről – ugyanakkor ezekre a kivételekre hivatkozva széles körben avatkoznak be a szólás- és sajtó-szabadság viszonyaiba.¹²

Az irodalom ezt jellemzően az 1987-es ‘rendszerátalakítás’ előtti katonai rezsimnek örökségének tekinti, illetve természetesen összefüggésbe hozza a két Korea közötti, lezáratlan fegyveres konfliktussal is. Leitner értékelése szerint a véleménynyilvánítási szabadság és a becsületvédelem – a világ minden jogrendszerében jelen levő – értékeinek relatív megítéléséről és egymással szembeni érvényesítéséről szóló vitákat a Koreai Köztársaságban más tényezők mellett meghatározza a kulturális és történelmi hagyományokban gyökerező törvények megőrzésére és a nyugatias, demokratikus struktúrák érvényesítésére való párhuzamos törekvés, az 1987 előtti autoriter korszak szabadságjogokat korlátozó gyakorlata – aminek tovább élő emléke felértékeli a szabadságjogokat –, valamint az Észak-Koreával fennálló folyamatos konfliktus, amire tekintettel „a koreai szabályozási döntések csak úgy érthetők meg, ha figyelembe vesszük a demokratikus társadalmi működés iránti elkötelezettség és a valós katonai fenyegetés árnyékában létező államiság konfliktusát.”¹³

3. Közvetlen jogi előzmények

Az internetes hozzászólásokra vonatkozó valósnév-szabályozás, szűkebb időbeli és tartalmi hatállyal, korábban is jelen volt a koreai jogrendszerben. A nemzetgyűlés plénuma 2004 márciusában támogatta a választási törvény azon kiegészítését, amely szerint kampányidőszakokban (az adott választást megelőző 90 napon át) csak valós nevükkel azonosított felhasználók nyilváníthatnak a jelöltek támogatásáról vagy elutasításáról szóló politikai véleményt az internetes híroldalak üzenőfalain. A hozzászólások a nyilvános felületeken nem valós, hanem felhasználói nevekként jelennek meg; a felhasználónevek mellett embléma jelzi, ha a szerző valódi nevével azonosította magát. A későbbi rendszerrel ellentétben az azonosítás megléte nem volt szükséges feltétele a hozzászólások írásának vagy olvasásának; a szolgáltatók feladata és felelőssége volt, hogy amennyiben egy-egy, tartalmilag a jogszabály hatálya alá sorolandó hozzászólást azonosítatlan szerző jegyzett, a hozzászólást – az érintett jelölt, politikai szervezet felszólítására vagy saját kezdeményezésre – eltávolítsák. A szabályozás végül csak hosszabb késedelem után, egy 2005. augusztusi törvény módosítással (82-6. szakasz) vált hatályossá (a halasztás okairól még lesz szó).¹⁴

¹² Stephan HAGGARD – Jong-Sung YOU: Freedom of Expression in South Korea. 45(1) *Journal of Contemporary Asia* (2015) 168.

¹³ John M. LEITNER: To Post or Not to Post: Korean Criminal Sanctions for Online Expression. 25 *Temple International & Comparative Law Journal* (2011) 52–53.

¹⁴ CHOI–CHOI–LEE i. m. (7. lj.) 212–213.

A szabályozás kimondott célja törvénytértek – a jelöltekről szóló megalapozatlan pletykák, becsületsértő közlések terjesztésének – megelőzése volt.¹⁵ A szabályozás a koreai választási jog azon alapelvén nyugszik, amely a jelöltek esélyegyenlőségének biztosítása érdekében megengedi a kampánytevékenységeket, így a kampánnyal összefüggő szólás jelentősebb korlátozásait is.¹⁶ A jogszabályt az Alkotmánybíróság 2010-ben vizsgálta, és nem találta normasértőnek [22-1(A) KCCR 347, 2008Hun-Ma324, 2009Hun-Ba31 (összevont), 2010. február 25-ei döntés]. A bírák ekkor kiemelték: a cél legitim, mivel segít meggátolni, hogy egy-egy szűk csoport torzítsa a közvéleményt, eszközei pedig nem sértik a legcsekélyebb szükséges korlátozás alkotmányos alapelvét, mivel „a hamis tényállítások és a rosszindulatú propaganda az internet természetéből adódóan gyors terjedése a rövid kampányidőszak alatt más módon nem ellensúlyozható.”¹⁷

Az információs társadalom működését Dél-Koreában számos területen áthatják a biztonsági és/vagy társadalmi megfontolásokból alkalmazott azonosítási kötelmek. A kormányzat 2005-ben rendeleti úton írta elő, hogy az e-mail-címek és a csevegőszolgáltatások működtetői felhasználóikat nevük, címük, foglalkozásuk és a mindenütt jelen levő személyi számuk (angolul *resident registration number* – RRN) rögzítésével regisztrálják.¹⁸ A 2014-ben érvényes szabályozás szerint a 300 ezer von feletti összegű elektronikus kereskedelmi ügyleteknél az egyéni felhasználóktól is megkövetelték az államilag hitelesített digitális biztonsági tanúsítványt, a kisebb értékű vásárlásokhoz a felhasználóknak az elektronikus kereskedők és a hitelkártyacégek által működtetett tanúsítási rendszerbe kellett belépniük.¹⁹ Az úgynevezett káros (felnőtt) tartalmakhoz, ideértve a mintegy 700, a kormánysszervek által meghatározott kifejezésre érkező keresőtalálatokat is, csak azok férhetnek hozzá, akik igazolják, hogy nagykorúak, vagyis elmúltak 19 évesek.²⁰ A hálózaton játszható játékokkal ifjúságvédelmi okokból éjfél és reggel hat óra között csak 16 éven felüliek szórakoztathatják magukat. Az Alkotmánybíróság 2014 áprilisában vizsgálta az utóbbi szabályozást, és az alkotmánnyal összhangban állónak találta.²¹

A koreai jogban valósnév-rendszerként megnevezett előírások már az internet robbanásszerű elterjedése előtti idők, a kilencvenes évek eleje óta jelen vannak. A pénzügyi tranzakciókra vonatkozóan 1993-ban, az ingatlan-adásvételek területén 1995-ben lépett életbe olyan jogszabály, amely – a korábbi gyakorlattal szemben – előírta, hogy a résztvevők csak hitelesen azonosított, valós névvel nyilvántartott személyek lehetnek. Mindkét jogszabály a gazdasági bűnözés,

¹⁵ PARK i. m. (6. lj.) 205.

¹⁶ Ronald DEIBERT et al.: South Korea. In: *Access Controlled: The Shaping of Power, Rights, and Rule in Cyberspace*. Digitális kiadás, Cambridge, MIT, 2010. 12668–12669. és 76. jegyzet

¹⁷ Angol nyelvű összefoglaló: *Decisions of the Constitutional Court Korea* (2010). Szöul, The Constitutional Court of Korea, 2011. 289–293.

¹⁸ DEIBERT et al. i. m. (16. lj.) 12722.

¹⁹ Chico HARLAN: South Korea Is Stuck with Internet Explorer for Online Shopping Because of Security Law. *The Washington Post*, 2013. november 3., http://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/dueto-security-law-south-korea-is-stuck-with-internet-explorer-for-online-shopping/2013/11/03/ff2528a-3eff-11e3-b028-de922d7a3f47_story.html

²⁰ Rahn KIM: ID Check to be Tightened for Adult Website. *The Korea Times*, 2012. szeptember 13., http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2015/04/117_119872.html

²¹ John CHOI: “Game Shutdown” Policy to Face an Uphill Battle Against the Local Game Industry. *The Korea Bizwire*, 2014. április 26., <http://koreabizwire.com/game-shutdown-policy-to-face-an-uphill-battle-against-the-local-game-industry/8922>

a korrupció elleni fellépés jegyében született.²² A valós nevű pénzügyi tranzakciókról és a titkosság garanciáiról szóló 1997-es törvény (1993 és 1997 között elnöki rendelet szabályozta a területet) már címével is utal arra, hogy az azonosítás megkövetelésének bevezetésével egy időben a jogalkotó szigorú adat-önrendelkezési rendszert is létrehozott.²³

Mint a következőkben részletesen is látjuk majd, a valósnév-szabályozás célja kifejezetten a felhasználói viselkedések megváltoztatása, illetve jogsértés esetén a sértő tartalmak valós szerzőit érintő felelősségre vonás megkönnyítése volt. A felhasználói tartalmaknak platformot biztosító különböző közvetítő szolgáltatók defamációs ügyekben viselt felelősségére nézve ugyan csak 2007-ben lépett hatályba a hálózati törvény 44-2. szakasza, amely elvileg, amennyiben eleget tesznek a törvényben meghatározott értesítési-eltávolítási eljárás követelményeinek, mentesíti a szolgáltatókat.²⁴ A rendszer megvalósult formájában a kritikusok szerint azonban maga is alkotmányellenes, mivel a közvetítő szolgáltatókat jogszerű tartalmak eltávolítására szorítja.²⁵

4. Társadalmi, politikai összefüggések

Az irodalom gyakorlatilag egységes abban, hogy a valósnév-rendszer bevezetését – egyes állomásait illetően is – konkrét társadalmi, politikai eseményekhez, illetve a közvélemény ezekhez is köthető alakulásához köti. Ugyanerre utal határozatában az Alkotmánybíróság is.

A 2002 decemberében zajlott elnökválasztást ‘internetes választásként’ emlegették a közbeszédben, mivel „a közvélemény internetes forrásokból táplálkozó alakulása és az [interneten működő] aktivista csoportok tevékenysége nagymértékben befolyásolta a jelöltek esélyeit.” A következő év elején a kormány és a 2004-es nemzetgyűlési választásra készülő ellenzék egyaránt olyan álláspontokat tett közzé, amelyek szerint szükség van valamilyen valósnév-rendszer bevezetésére. Yu Jung Choi és munkatársai bizonyítottak tekintik, hogy a turbulens belpolitikai időszakot élő Dél-Koreában az akkor ellenzéki (de a nemzetgyűlésben relatív többséggel bíró), az elnökválasztáson az internetes aktivisták által támogatott Moo-hyun Roh (No Muhjon) ellenében kis különbségű vereséget szenvedő Nagy Nemzeti Párt politikai ‘önérdekből’ tűzte zászlajára a kártékonyként bemutatott internetes kisebbség elleni fellépés ügyét. A párt eszerint úgy látta, választási esélyeit javítja, ha az internetes szólás szabadsága korlátozottabb lesz.²⁶

²² Uk HEO et al.: *The Political Economy of South Korea: Economic Growth, Democratization, and Financial Crisis*. 2. *Maryland Series in Contemporary Asian Studies* (2008) 15.

²³ A rendszer szigorúan korlátozza a pénzügyi adatok harmadik fél számára való kiadhatóságát, legyenek ezek állami-hatósági, üzleti vagy éppen családon belüli szereplők. A nők jogainak védelméért küzdő civil szervezetek éppen azért kritizálták a jogszabályt, mert – miközben nem tette lehetővé, hogy egy bankszámla felett egy házaspár együttesen rendelkezzen – azt is meggátolta, hogy például a válófélben levő feleség információkat kapjon férje pénzügyi helyzetéről. L. Jungmin LEE – Mark L. POCKOCK: *Intrahousehold Allocation of Financial Resources: Evidence from South Korean Individual Bank Accounts*. 5(1) *Review of Economics of the Household* (2007) 45, 7. jegyzet

²⁴ Jun-Seok PARK: *The Prospect for ISP's Liability in UGC-Related Cases in Korea*. 7(1) *Journal of Korean Law* (2007) 151–152.

²⁵ Kyung-Sin PARK: *Intermediary Liability: Not Just Backward but Going Back*. Szöul, Open Net (Korea), 2014.

²⁶ CHOI–CHOI–LEE i. m. (7. l.) 211.

Az Információs és Kommunikációs Minisztérium 2003 márciusában jelentette be, hogy a valósnév-rendszer minden kormányzati és portáloldalra vonatkozó bevezetését tervezi. Az elképzelést szólásszabadság-párti civil szervezetek heves elutasítása fogadta, és a közvélemény-kutatások azt mutatták, hogy a lakosság sem támogatja, így a tervezett széles körű bevezetés egyelőre elmaradt. A nemzetgyűlés politikai reformokkal foglalkozó különbizottsága 2003 decemberében állt elő a választási időszakra vonatkozó új elgondolással: eszerint politikai kérdésekben a felhasználók csak elektronikus aláírásukkal hitelesítve nyilvánulhattak volna meg. Az ismét heves elutasítás nyomán született meg 2004 márciusában a fentebb már ismertetett, kampányidőszakokra vonatkozó valósnév-előírás. Ennek implementálását azonban a központi választáslebonyolító bizottság a rövid időn belüli technikai megvalósíthatatlanságára hivatkozva elhalasztotta (a választást áprilisban rendezték).²⁷

A választási valósnév-előírás hatályba helyezését, majd a rendszer kiterjesztését az irodalom egy olyan impulzushoz köti, amely nem a politikától vagy a jogvédő civilektől érkezett, hanem egy koreai metrókocsiból, amelynek padlójára 2005. június 5-én odaszékelte egy kutya. Az állat gazdája – mint később kiderült, egy egyetemista lány – utastársai felszólítása ellenére sem volt hajlandó felszedni az exkrementumot. A jelenlevők közül valaki lefotózta, a sztorit a képpel együtt feltöltötte az internetre.²⁸ A hamarosan csak „Kutyakakis lány” néven emlegetett állattartó viselkedését szélsőségekbe hajló, egyben tömeges indulattal kommentálták az internetezők (hamarosan Dél-Koreán kívül is), nemsokára a lány személyes adatai is felkerültek a webre, és a támadások még élesebbek lettek. A célponttá vált lány végül kénytelen volt otthagyni az egyetemet, ahol tanult.²⁹

Nagy hatáshoz vezetett az internet és a jó hírnév, a magánszféra kapcsolatáról (a szerző megfogalmazása szerint: „arról, hogyan tehet minket kevésbé szabadabbá az információ szabad internetes áramlása”) szóló könyvét Daniel J. Solove a Kutyakakis lány paradigmaticusként, sőt korszakhatárként bemutatott esetének leírásával indítja. Úgy véli: a lány bírálói létező társadalmi normát kértek rajta számon, a bírálatok tömegessége, perzisztenciája és a személyes adatok védelmének megsértése azonban felveti a kérdést: „Az internetes normarendőrségnek nem kellene ugyancsak felelősen viselkednie?”³⁰ Koreában a közvélemény hamarosan a meghurcolt hobbiállattartó mellé állt, amit az irodalom közvetlen összefüggésbe hozott azzal, hogy a társadalom pozitívan fogadta, sőt el is várta az internetes véleménynyilvánítás megrendszabályozását ígérő kormányzati elképzeléseket, így a valósnév-szabályozás kiterjesztésének terveit is.³¹

A közvélemény jelentős részét még inkább az internetes felhasználói tartalmak szigorúbb szabályozásának ügye mellé állította a rendkívül népszerű színésznő, Jin-sil Choi öngyilkossága 2008 októberében.³² A 39 éves sztár az általános vélekedés szerint annak következtében végzett

²⁷ Uo., 211–213.

²⁸ Uo., 213.

²⁹ PARK i. m. (6. lj.) 204.

³⁰ DANIEL J. SOLOVE: *The Future of Reputation: Gossip, Rumor, and Privacy on the Internet*. New Haven, Yale University Press, 2007. 7. Az eset etikai szempontú elemzése: Hyeon-Suk LYU: Internet Policy in Korea: A Preliminary Framework for Assigning Moral and Legal Responsibility to Agents in Internet Activities. 29(3) *Government Information Quarterly* (2012) 399–401.

³¹ CHOI–CHOI–LEE i. m. (7. lj.) 213.

³² LEITNER i. m. (13. lj.) 55., 68. jegyzet.

magával, hogy névtelen internetes vádaskodók őt tették felelőssé egy másik ismert színész, Jae-hwan Ahn haláláért. (Ahn állítólag azért ölte meg magát, mert az uzsorásként is aktív Choi a halálba kergette.) Mint a *The New York Times* akkori anyaga kitér rá, „a rendőrség, a média és egyes parlamenti képviselők azonnal az internetet tették felelőssé” Choi tragédiájáért.³³ A cikk szerint Myung-bak Lee (I Mjongbak), az év februárjában hivatalba lépett, a Nagy Nemzeti Párt jelöltjeként megválasztott elnök kormánya abban az időszakban jelentős erőforrásokat fordított az „internetes pletyka és rágalmazás” elleni küzdelemre – nem utolsósorban azért, mert az év májusától hónapokon át hatalmas tömegdemonstrációkkal kellett szembenéznie. A tüntetések azért indultak, mert a kormány engedélyezte az amerikai marhahús behozatalát az országba, és elterjedt – részben valóban internetes fórumokon, részben a professzionális média révén –, hogy az importálandó árú kergemarha-kórt terjeszt, amire ráadásul a koreaiak genetikai okokból különösen érzékenyek is. A *The New York Times* hivatkozott beszámolója szerint a kormány a Choi öngyilkosságát követő közfelháborodás hullámát meglovagolva új, minden korábbinál szigorúbb szabályozási elképzeléseket vezetett elő, miközben az internetes terrorelhárító központ 900 ügynöke ellenőrizte a blogokat és a fórumokat, hogy azonosítsák és letartóztassák a rágalmozókat, zaklatókat.

A Google 2007-ben helyi és nemzetközi konkurensait, így a Yahoo!-t követve alávetette magát a felnőtt tartalmakra vonatkozó koreai szabályozásnak, a meghatározott keresőkifejezésekre érkező találatokat csak akkor jelenítette meg, ha a felhasználó igazolta, hogy nagykorú.³⁴ A valósnév-szabályozást viszont, amely a vállalatcsoporthoz tartozó YouTube-szolgáltatást érintette volna, a Google nem volt hajlandó elfogadni. A szolgáltatás koreai internetes tartomány (domain) alatt futó verzióján letiltották a kommentelést, viszont megkönnyítették és bátorították, hogy a koreai felhasználók más domain alatt töltsenek fel videókat, hogy aztán ott is írjanak ezekhez hozzászólásokat. (A koreai tartomány alatt csak az Alkotmánybíróság most tárgyalt döntését követően állították vissza a hozzászólási lehetőséget.)³⁵ Volt, aki az óriáscéget ezek után képmutatással vádolta, arra hivatkozva, hogy az ugyanebben az időben erőltetett, a Facebook versenytársának szánt Google+ szolgáltatás kifejezetten megkövetelte a regisztrálótól, hogy a valódi nevüket adják meg.³⁶ (Jelentős különbség természetesen, hogy a Google+ rendszerét nem jogszabály hozta létre, és nem is követelt meg közigazgatásilag hiteles azonosítást.)

A névtelen véleménynyilvánítás megítélésének más aspektusaira, illetve az internetes közbeszéd korlátozásának további vonzataira irányította rá a figyelmet Dae-sung Park letartóztatása 2009 januárjában. Az interneten személyazonosságát homályban hagyó, Minerva néven gazdasági-pénzügyi témákban publikáló blogger hazájában igazi kultuszhősnek, Hyeon-Suk Lyu

³³ Sang-Hun CHOE: Korean Star's Suicide Reignites Debate on Web Regulation. *The New York Times*, 2008. október 12., <https://www.nytimes.com/2008/10/13/technology/internet/13suicide.html>

³⁴ Barry SCHWARTZ: Searching For An Adult Topic? You'll Have To Prove Your Age To Google Korea. *Search Engine Land*, 2007. május 17., <http://searchengineland.com/searching-for-an-adult-topic-youll-have-to-prove-your-age-to-google-korea-11246>

³⁵ Jon RUSSELL: Google Re-Enables YouTube Uploads In Korea Following 3 Year Freeze. *The Next Web*, 2012. szeptember 6., <https://thenextweb.com/asia/2012/09/06/google-re-enables-youtube-uploading-korea-3-years-blocking/>

³⁶ Tom FOREMSKI: Google Refuses Compliance with Korean Real-Name Law but Imposes It on G+ Users. *ZDNet*, 2011. augusztus 9., <https://www.zdnet.com/article/google-refuses-compliance-with-korean-real-name-law-but-imposes-it-on-g-users/>

megfogalmazásával „prófétának” számított, miután egybek mellett helyesen jelezte előre az amerikai befektetési bankház, a Lehman Brothers 2008-as bedőlését.³⁷ Parkot az 1991-es telekommunikációs kerettörvény egy korábban soha nem alkalmazott paragrafusa alapján a közérdeket sértő, szándékos rémhírterjesztéssel vádolták meg, amiért azt írta, hogy a koreai kormány a hazai fizetőeszköz védelmében megtiltotta a bankoknak, hogy amerikai dollárt vásároljanak. Ha Parkot elítélik, öt évig terjedő szabadságvesztést, 50 millió wonig terjedő bírságot kaphatott volna – erre azonban nem került sor, áprilisban a bíró a szándékosság bizonyítatlan volta miatt felmentette. A telekommunikációs kerettörvény vonatkozó 47. cikkének 1. bekezdését az Alkotmánybíróság a következő évben – elsősorban az előírás megfoghatatlanságára hivatkozó érveléssel – megsemmisítette [22-2(B) KCCR 684, 2008Hun-Ba157, 2009Hun-Ba88 (összevont), 2010. december 28-ai döntés].³⁸

A valósnév-rendszer a korábban piacvezető autochton közösségi szolgáltatások népszerűségvesztésének egyik okaként is megemlíthető. Mint látni fogjuk, erre a tényezőre az Alkotmánybíróság is figyelemmel volt (11.4. pont). A *The Korea Times* egy 2013-as cikkében idézett kutató szerint a szabályozás a hazai szolgáltatókat hátrányos helyzetbe hozta azon versenytársakkal, elsősorban a Facebookkal szemben, amelyeknek nem kellett implementálniuk.³⁹

2012 augusztusában, néhány nappal az Alkotmánybíróság határozatának megszületése előtt a KCC megtiltotta a szabályozással érintett szolgáltatóknak, hogy a felhasználókat személyi számuk segítségével azonosítsák. (Az előírt alternatív azonosítási rendszert internetbiztonsági szakértők ugyanolyan sebezhetőnek minősítették, mint a korábbi.⁴⁰) A már kezelt személyi számokat két éven belül kellett volna megsemmisíteni.⁴¹ A döntést az előző időszak néhány rendkívül nagy volumenű adatlopási esete motiválta: 2011 júliusában 35 millió felhasználó adatai kerültek illetéktelenekhez az SK Communications két szolgáltatása, a közösségi hálózat Cyworld és a keresőportál Nate feltörése nyomán (az első jelentések szerint a támadás kínai IP-címről érkezett),⁴² ugyanazon év novemberében pedig egy online játékokat fejlesztő cég szervereiről szereztek meg hekkerek becslések szerint 13 millió koreai állampolgár személyes adatait. Ebben a támadásban az előzőtől eltérően a felhasználók személyi számai is a kikerült adatok között voltak, hiszen a fentebb ismertetett korhatáros szabályozás miatt a szolgáltatónak tárolnia kellett őket.⁴³

³⁷ LYU i. m. (30. lj.) 395.

³⁸ LEITNER i. m. (13. lj.) 59–60. és 92. jegyzet

³⁹ Hyun-chae CHUNG: Social Networking Sites Struggling to Survive. *The Korea Times*, 2013. november 14., http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2015/03/602_146234.html

⁴⁰ Yunsang OH et al.: Empirical Analysis of Internet Identity Misuse: Case Study of South Korean Real Name System. In: *Proceedings of the 6th ACM Workshop on Digital Identity Management*. New York, ACM, 2010. 27–34.

⁴¹ Andy TEBAY: All Change: Korean Websites Prepare to Stop Visitor ID Collection. *The Next Web*, 2012. augusztus 17., <https://thenextweb.com/asia/2012/08/17/all-change-in-korea-where-websites-will-stop-collecting-visitor-id-numbers-from-august-18/>

⁴² John E. DUNN: Chinese Hackers Blamed for Huge South Korean Database Theft. *CSO Online*, 2011. július 29., <https://www.csoonline.com/article/2129187/data-protection/chinese-hackers-blamed-for-huge-south-korean-database-theft.html>

⁴³ Jon RUSSELL: Hackers Grab Data From 13M Koreans. *The Next Web*, 2011. november 27., <https://thenextweb.com/asia/2011/11/27/data-from-13-million-koreans-leaked-after-game-developer-is-hacked/>

5. A szabályozás célja és indoklása

A hálózati törvény módosításának indoklása szerint a

„korlátozott azonosítási rendszert az internet névtelenségéből eredő diszfunkcióit megelőző intézkedésként vezetnek be annak érdekében, hogy biztosítsa és megerősítse a nagy hatású kommunikációs szolgáltatók és közintézmények felelősségvállalását. [...] Olyan internetes kultúra kialakítására van szükség, amely másokra is tekintettel van, ennek eszköze a felhasználók önkontrollra való rábírása. [...] A felhasználói felelősségvállalás rövid távú javulását várjuk azáltal, hogy a hiteles azonosítás hozzájárul az önkontrollhoz, és így [a rendszer] hosszú távon az internetes erőszak megelőzésének eszköze lesz.”⁴⁴

Choi és munkatársai értékelése szerint a valósnév-rendszer bevezetésének legfontosabb oka az a társadalomban kialakult meggyőződés volt, hogy a *cyber-bullying* (internetes erőszakoskodás, zaklatás) áldozatainak okozott érzelmi károk „a névtelenségre vonatkozó bármilyen tudományos vagy jogi megfontolásra való tekintet nélkül” minimalizálандók.⁴⁵ A 2003-as vitákban a rendszer mellett érvelők a jóhírnévsértő közlések nagy mennyiségére hivatkoztak, valamint arra, hogy az internetes környezet különböző, például Észak-Korea által kezdeményezett provokációk táptalaja lehet.⁴⁶

Park szerint a kampányidőszakra vonatkozó valósnév-kötelmet illetően is igaz, hogy támogatói elsősorban megelőző intézkedésként tekintettek rá.⁴⁷ Tény ugyanakkor, hogy az igen határozott koreai becsületvédelmi jogi rezsim jellege és működése adta meg a valósnév-rendszer kontextusát.

A koreai jog a jó hírnév védelmét – a magyarhoz hasonlóan – polgári jogi és büntetőjogi eszközök párhuzamos alkalmazásával valósítja meg. A szakirodalom szerint a koreai társadalom hagyományosan az utóbbit preferálta – részben a jóhírnévsértés az egész közösséget károsítónak felfogott jellege miatt, részben mert a polgári eljárásokban megítélt kártérítési összegek általában meglehetősen csekélyek.⁴⁸ Az 1953-as büntető törvénykönyv (307–312. szakasz) a valós tény közlésével elkövetett jóhírnévsértést két évig terjedő szabadságvesztéssel vagy bírsággal, a rágalmazást (valótlan tény közlésével elkövetett jóhírnévsértést) öt évig terjedő szabadságvesztéssel vagy bírsággal rendeli büntetni.⁴⁹ A sajtó útján történő elkövetés magasabb büntetési tételekkel jár, a valós tény közlésével való jóhírnévsértés tényállása ugyanakkor ebben az esetben megköveteli a szándékosság meglétét (amivel a gyakorlatban az irodalom szerint a vádlottak nem sokra mentek). Az információk (objektív) bizonyítottsága és (objektíve) közérdekű mivól-

⁴⁴ Idézi PARK i. m. (6. lj.) 206.

⁴⁵ CHOI–CHOI–LEE i. m. (7. lj.) 217.

⁴⁶ Uo., 211.

⁴⁷ PARK i. m. (6. lj.) 205.

⁴⁸ Sun-Je SUNG: Law of Defamation in Korea. 30 *Korean Journal of International and Comparative Law* (2002) 9.

⁴⁹ Uo.

ta esetén a közlés nem számít illegálisnak.⁵⁰ A Koreai Köztársaság Legfelső Bírósága egy 1988-as döntésére visszavezetett módon a koreai joggyakorlatban is teret nyert az elv, amely szerint a közszereplők bírálhatósága az általánosnál szélesebb körű.⁵¹

Ami a valósnév-rendszer szempontjából a leglényegesebb: a fenti cselekményeket a rendőrség, illetve az ügyészség üldözi (de a sértett fél erre irányuló felszólítására ettől el kell állnia). Az ilyen jellegű büntetőügyek száma 1981-től visszaesett,⁵² 1987 és 1998 között lassan emelkedett, hogy aztán meredek és folyamatos növekedésnek induljon: 1998-ban ezer körül volt a vádemelések száma, 2011-re kilencezer fölé nőtt.⁵³

Jin-sil Choi öngyilkossága után a kormány és a Nagy Nemzeti Párt több, akkori kinyilatkoztatásaik szerint az internetet megjavítani hivatott jogi elképzelését keresztül tudta vinni. Ezek egyike volt a valósnév-rendszer kiterjesztése a napi százezres látogatottságú weboldalakra, illetve a hálózati törvény módosítása. Ez utóbbi 70. szakasza az „internetes defamáció” büntető szankcióit az *offline* alakzat sajtó útján való elkövetésére vonatkozóknál is súlyosabb tételeket állapított meg (valótlan állítás esetén hét év szabadságvesztés, illetve 15, internetes elkövetés esetén 50 millió von bírság; valós állítás esetén három év szabadságvesztés, és 7, illetve 30 millió von bírság; az internetes tényállás valótlan állítás esetén is megköveteli a szándékosságot). Ugyanebben az időszakban, 2008 őszén két különböző kormánypárti törvényjavaslat is a nemzetgyűlés elé került, amely létrehozta volna az „internetes becsületsértés” jogszabályi tényállását. A tényállítás nélkül sértő, lealacsonyító közlésekkel megvalósított személyiségi jog-sértést a koreai törvény ugyancsak eleve bünteti; a büntetési tétel egy évig terjedő szabadságvesztés vagy kétmillió von bírság – a cselekmény csak magánindítványra üldözendő.⁵⁴ Mint a témakör irodalma aláhúzza, a rágalmazás büntetőjogi tényállását még ma is igen gyakran politikai, kormányzati szereplőkre vonatkozó közlések, a becsületsértését pedig a rendfenntartó szervek tagjait illető minősítések nyomán hívják fel.⁵⁵

6. A rendszerről szóló viták

Choi és munkatársai – az internetes kommunikáció pozitívként felfogott jelentőségét is hangsúlyozva – axiómaként jelentik ki, hogy

„az internet terjedésének megvan a társadalmi ára. Az interneten gyakran hiányoznak a jogi és normatív kontrollok, nincsen meg a felelősségérzet és az átláthatóság, amelyeket ezek biztosíthatnának, így az internethasználat elidegenülést, konfliktusokat és káoszt okoz. Ahogy a mindennapi emberek

⁵⁰ Uo., 11–12.

⁵¹ Uo., 17–19.

⁵² Uo., 13–14.

⁵³ HAGGARD–YOU i. m. (12. lj.) 170.

⁵⁴ LEITNER i. m. (13. lj.) 58.

⁵⁵ Kyung Sin PARK: Criminal Prosecutions for Defamation and Insult in South Korea. 21 *Korea University Law Review* (2017) 3–20.

belebonyolódnak a tartalomgyártásba, egyre valószínűbbé válik, hogy terjed a szakmaiság hiánya, az információk torzítása, az elfogultság. Mindezek tudasanarchiának tekinthető állapothoz vezetnek. Az internet ráadásul a felhasználók megfigyelését is lehetővé teszi, miáltal egy szignifikáns kisebbség számára lehetővé válik a boszorkányüldözés, az emberi jogok és a magánélethez való jog letiprása, valamint az ilyen tevékenységeket igazolni kívánó valótlanságok terjesztése. [...] [A] deviáns viselkedés és a jogi értelemben vett károkozás egyre nagyobb mértékű, ami azt sugallja, hogy kitöltésre vár az az etikai űr, amely mindenütt jelen van, ahol a koreaiak az internet lehetőségeivel élnek.”⁵⁶

Tanulmányuk következő bekezdésében, az ekként részletezett jelenségekre utalva, a szerzők a kiberbűnözés fogalmát használják, azt érzékeltetve, hogy megítélésük szerint az interneten tapasztalható, társadalmi tekintetben negatívnak felfogott viselkedés, cselekvés egyben bűncselekmény is, így szabályozandó és üldözendő. A valósnév-rendszer kezdeteitől jelen levő közéleti viták résztvevőit úgy osztják két táborra, hogy az egyik oldalra a kifejezés szabadsága mellett, a másikra a ‘további károk megelőzése érdekében’ a szabályozás mellett érvelők kerülnek.

Mint ugyanitt összefoglalják: 2003 márciusában jelentős társadalmi ellenállásba ütközött a választási időszakra vonatkozó valós neves azonosítás jogszabályi előírására vonatkozó elképzelés, amikor először megfogalmazta az Információs és Kommunikációs Minisztérium. Civil szervezetek nyílt levele szerint a megoldás sérti a névtelenséghez való jogot, a kormányzat erőszakos beavatkozása az emberi jogokba, és az internetes hozzászólás összes szerzőjét látens bűnözőnek tekinti. A 2003 végére átdolgozott tervet, amely már nem elektronikus aláírással, hanem a később meg is valósult módon, a személyi számokra alapuló hitelesítéssel kötötte volna össze a hozzászólásokat valós szerzőjükkel, hasonló ellenállás fogadta. A Koreai Nemzeti Emberi Jogi Tanács – az alkotmánnyal létrehozott, az elnöktől és a nemzetgyűléstől egyaránt független jogvédő intézmény – is a tervezet ellen foglalt állást, kijelentve, hogy az a véleménynyilvánítás szabadságát korlátozó előcenzúrát jelent, korlátozza a személyes adatok védelméhez való jogot, így összességében az alapjogokat.⁵⁷

Mint láttuk, 2006 közepére ugyanakkor a közvélemény már túlnyomórészt támogatta a valósnév-szabályozást, illetve bármilyen, az internetes nyilvánosságot szelídíteni ígérő szabályozást támogatott volna.⁵⁸ Két évvel később, ahogy már szó volt róla, a marhahústilalom feloldása miatt indult, úgynevezett gyertyafényes tüntetések következtében kritikus helyzetbe került Myung-bak Lee elnök az általa károsként felfogott társadalmi jelenségek mindegyikéért az internetet hibáztatta. Egy nemzetgyűlésben elmondott beszédében „infójárványokról” beszélt, mondván, a pontatlan, hamis hírek terjedése vezet ahhoz, hogy a társadalmi elégedetlenség úgy terjed, mint a fertőző betegségek.⁵⁹ (Choi és munkatársai,⁶⁰ illetve Eric

⁵⁶ CHOI-CHOI-LEE i. m. (7. lj.) 207.

⁵⁷ Uo., 211–213.

⁵⁸ Uo., 215.

⁵⁹ Michael FITZPATRICK: South Korea Wants to Gag the Noisy Internet Rabble. *The Guardian*, 2008. október 8., <http://www.theguardian.com/technology/2008/oct/09/news.internet>

⁶⁰ CHOI-CHOI-LEE i. m. (7. lj.) 216.

Fish⁶¹ minden bizonnyal tévesen írják, hogy a beszéd Jin-sil Choi öngyilkosságára is hivatkozott, hiszen a tragédia csak hónapokkal az elnök internetellenes kirohanásának elhangzása után történt.)

Ekkor, a valósnév-rendszer kiterjesztésére és az internetes becsületsértés büntetőjogba való bevezetésére irányuló kormányzati akció idején, 2008-ban íródott vezércikkében a *The Korea Times* arról írt, hogy valóban súlyos társadalmi problémáról van szó: „Korea a pletykák országa; ez is a hosszú gyarmati és diktatúramúlt szegényteljes öröksége. Ha ma, a szólásszabadság korában is ilyen gátlástalanul megy a pletykagyártás, az vagy azt jelenti, hogy ez a szabadság még mindig nem teljes, vagy azt, hogy a koreaiaknak még meg kell tanulniuk, hogyan kommunikálnak egymással nyilvánosan.” A lap szerint a káros közlések eredeti szerzőinek megbüntetésétől nem lehet kulturális változást várni, inkább a közvetítő szolgáltatók felelősségét kellene kiterjeszteni. Az írás arra is felhívja a figyelmet: „véletlenül vagy sem”, de a kormányzat a Jin-sil Choi öngyilkosságát követő társadalmi felháborodás közepette olyan szabályozást kíván elfogadtatni, amelynek bevezetésével néhány hónappal korábban, a marhahústüntetések idején már próbálkozott.⁶² Joon-pyo Hong, a Nagy Nemzeti Párt frakcióvezetője azzal az azóta gyakran idézett kijelentéssel támasztotta alá a szigorítások szükségességét, hogy „olyan lett az internetünk, mint egy nyilvános vécé fala”; az ellenzék álláspontja az volt, hogy a létező szabályozás megfelelő lehetőségeket ad a visszaélések megtorlására, így nincs szükség arra, hogy a kormány „szükségállapotszerűen irányítsa az internet világát”.⁶³

A rendszert összességében kivehetően inkább támogató Choi és munkatársai összefoglaló értékelése szerint a valósnév-szabályozás a 100 ezres látogatottságú oldalakra való kiterjesztés idejére a társadalomban elfogadottá vált, annak következtében, hogy a viták fókuszra a névtelen véleménynyilvánítás jogáról az abúzusoktól való, a véleménynyilvánítás korlátozásával elérhető védelem jogára helyeződött át. Hozzáteszik: „Nehéz megállapítani, hogy ez az eredmény szabad és egyenlő individuumok racionális eszmecseréi eredményeképpen jött létre, és így legitim társadalmi megegyezésnek tekinthető, vagy olyan megegyezésről van szó, amelyet a közvélemény befolyásolása és a kényszer hozott létre.”⁶⁴

A jogtudományi szempontú megközelítések közül kiemelésre méltó Leitner későbbi kritikája is, amelyet az Alkotmánybíróság döntéséről megfogalmazott: még véletlenül sincs arról szó, hogy a testület elszánt aktivizmussal ugrott volna neki az ügynek. Mind a döntés előkészítéséhez igénybe vett hosszú időt, mind a döntés szűknek minősített hatókörét (gyenge precedensértékét) tekintve úgy véli, az Alkotmánybíróság tulajdonképpen szívességet tett a politikai szférának.⁶⁵

⁶¹ Eric FISH: Is Internet Censorship Compatible with Democracy? Legal Restrictions of Online Speech in South Korea. 10(2) *Asia-Pacific Journal on Human Rights and the Law* (2009) 85.

⁶² Insults on Internet. *The Korea Times*, 2008. október 5., http://www.koreatimes.co.kr/www/opinion/2018/04/202_32176.html

⁶³ CHOE i. m. (33. lj.)

⁶⁴ CHOI–CHOI–LEE i. m. (7. lj.) 216.

⁶⁵ John M. LEITNER: Anonymity, Privacy, and Expressive Equality: Name Verification and Korean Constitutional Rights in Cyberspace. 14(2) *Journal of Korean Law* (2015) 171.

7. A rendszer megítélésére vonatkozó empirikus adatok

Choi és munkatársai több, közvetlenül a kampányidőszakra vonatkozó valósnév-előírás bevezetése előtt és után, 2003-ban, illetve 2005-ben készült felmérés eredményét ismertetik (megjegyzendő: anélkül, hogy az egyes felmérések módszertanára kitérnének, az egyszerű online szavazásokat a közvélemény-kutatási eszközökkel végzett kutatásoktól elválasztanák). A 2003-ból idézett kutatás eredményei szerint ekkor a koreaiak 32,3%-a volt a szabályozás bevezetése mellett, egészen kevéssel többen, 33,4%-nyian elleneztek, a további egyharmadnak pedig nem volt határozott álláspontja. (Mint már volt róla szó, a rendszer bevezetése ekkor még – e szerzők szerint éppen társadalmi támogatottság hiányában – késedelmet is szenvedett.) A 2005-ben készült négy különböző felmérés mindegyike hasonló attitűdöket tükrözött: a rendszer támogatóinak aránya 72 és 80,4% között volt. A rendszer bevezetése után, 2005 szeptemberében a kormány megrendelésére a helyi Gallup által végzett felmérés szerint a válaszadók 74,1%-a gondolta úgy, hogy a szabályozás jelentős mértékben csökkentette az úgynevezett internetes erőszakot.⁶⁶ 2007 januárjában, a magánportálokra is kiterjesztett valósnév-rendszer indulásakor egy 254 fős mintán végzett kutatás azt mutatta ki, hogy a koreaiak 66%-a támogatja a szabályozást, a további 34% ellene van (ebben a kutatásban – több korábban idézettel szemben – nyilvánvalóan nem volt lehetőség arra, hogy a válaszadó ne foglaljon állást a kérdésben).⁶⁷ Egy másik, 2008-ban, Jin-sil Choi halála után készült kutatás a támogatók arányát 63,1%-ra, az ellenzőkét 24,4%-ra tette.⁶⁸

Choi és munkatársai 2009. novemberi adatfelvétellel, a 13 év feletti internetező lakosságot kor és nem szerint reprezentáló, 2500 fős mintán végeztek saját kutatást.⁶⁹ A célkitűzés az volt, hogy felmérjék, az internetezők hallottak-e a rendszerről, az mennyire befolyásolta kommentelési szokásaikat, véleményük szerint a kommentek okoznak-e társadalmi károkat, milyen büntetéseket tartanak helyesnek, illetve hogyan látják általában a valósnév-rendszer hatásait. Az összetett problémakört egy csupán 12, az alkérdéseket külön számolva is csak 19 kérdést felvonultató kérdőívvel igyekeztek feltárni, ami önmagában aláhúzza azt a bármely hasonló kutatás esetében egyébként is felmerülő kérdést: mennyire befolyásolták a levonható következtetéseket a megadható válaszok megfogalmazásainak mögöttes tételezései, illetve a lehetséges kérdések közötti válogatás?⁷⁰ A kutatás módszertanának részletes kritikája szétfeszítené jelen tanulmány kereteit, így az eredményekre, illetve interpretációjukra vonatkozóan kifejtethető fenntartásokra a továbbiakban csak a megítélésem szerint legalapvetőbb pontokon térek ki.

⁶⁶ CHOI–CHOI–LEE i. m. (7. lj.) 211–214. Érdemes szem előtt tartani: a kutatások egyszerre tekinthetők a társadalmi viták hátterét feltáró és a társadalmi attitűdöket leíró próbálkozásoknak, ugyanakkor részei, szándékolt vagy szándékolatlan alakítói is ezeknek a vitáknak. Ugyanez vonatkozik természetesen a jogtudományi jellegű megközelítésekre is: a mégly objektív elemzések sem kerülhetik el, hogy a vita résztvevői zászlajukra tűzzék őket.

⁶⁷ Uo., 215.

⁶⁸ Uo., 216.

⁶⁹ Uo., 217–222.

⁷⁰ Uo., 227–228.

A válaszadók ötfokozatú skálán helyezhették el az internetes hozzászólásokra vonatkozó általános attitűdjeiket. A kapott válaszok alapján 52,3% szerint egyáltalán vagy inkább nem igaz, hogy a koreaiak megfelelő módon használják a kommentelés lehetőségeit, 14,4% szerint nagyon vagy inkább igaz ennek az ellenkezője, és 33,2% helyezkedett a köztes, „valamennyire igaz” álláspontra (0,1% a kerekítések következtében hiányzik). A kommentek által okozott társadalmi károkat négy kategóriába osztották a kutatók: 83,7% szerint inkább vagy nagyon igaz, hogy a hozzászólások rombolják az internetes kommunikációba vetett bizalmat, 80,7% szerint inkább vagy nagyon igaz, hogy új konfliktusokat okoznak, 61,2% szerint inkább vagy nagyon igaz, hogy az idő és más erőforrások pocsékolását okozzák. A negyedik állítást illetően – a kommentek visszavetik az internet használatát (értsd: elriasztják a felhasználókat) – 37,4% inkább vagy teljesen elutasító volt, és 28,1% értett egyet vele inkább vagy teljesen.

Ugyancsak ötfokú skálán vizsgálták a felhasználók attitűdjét arra az állításra vonatkozóan, hogy „a kifejezés szabadsága érdekében a névtelenség biztosításának prioritást kell élveznie”. Erről a válaszadók több mint egyharmadának nem volt határozott véleménye, a többiek közül ugyanakkor valamivel többen értettek egyet az állítással (35,5%), mint ahányan elutasították (27%). A kutatók ennek ellenére azt a következtetést vonták le, hogy a valósnév-rendszer elleni, általuk legfontosabbnak minősített érv, a „kifejezés szabadságához való jog” kisebb támogatást élvez az internetezők körében, mint a rendszer melletti legfontosabb érv, a „virtuális zaklatástól való szabadság joga”. Ezt a fenti adat mellett arra alapozták, hogy azzal az állítással, amely szerint „a kifejezés szabadságának korlátozása bizonyos körülmények között elfogadható”, a válaszadók 55,4%-a egyetértett vagy erősen egyetértett. A kutatók, úgy vélem, itt egyfajta hamis dilemmát konstruáltak, hiszen az anonimitás jogának támogatása egy individuum részéről önmagában valójában semmiképpen nem utal arra, hogy az illető nem támogatja az interneten zaklatottak személyiségi jogainak védelmét. Ahhoz, hogy az elsőből következzen a második, előbb bizonyítanunk kellene, hogy a személyiségvédelem – önmagában is kérdéses – ‘megfelelő’ szintje az interneten semmilyen más eszközzel nem valósítható meg, csak a névtelenség felszámolásával.

Hasonló csúsztatás érhető tetten abban a rövid sajtótudósításban is, amely a Research & Research kutatócég 2009 elején végzett közvélemény-kutatásának az internetes defamációt büntető jogszabály társadalmi megítélésére vonatkozó eredményét ismerteti. Eszerint a koreaiak 60%-a támogatta a Nagy Nemzeti Párt törvényjavaslatát, amely „lehetővé teszi az internetes rágalmozók felelősségre vonását”, míg ‘csupán’ 32,1%-uk ellenezte.⁷¹ Mint láttuk, az internetes rágalmozók felelősségre vonásának korábban sem volt semmilyen jogi akadálya.

Egy, az Alkotmánybíróság döntését követően elvégzett felmérés szerint az internetezők 30%-a ellenezte a rendszer megszüntetését, és közel 50% úgy gondolta, hogy nem gondol semmit, vagyis semleges a kérdésben.⁷²

⁷¹ Hyun-kyung KANG: 50% Say Green New Deal Will Boost Economy. *The Korea Times*, 2009. január 15., http://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2018/04/113_37888.html. Megjegyzendő, hogy természetesen az sem kizárt, hogy a kutatók kérdése valójában a büntetési tételek szigorítására, nem magára a büntethetőségre vonatkozott, és az eredményekről beszámoló újságíró fogalmazott pontatlanul.

⁷² Ismerteti: LEITNER i. m. (65. lj.) 168–169, 5. jegyzet

8. A rendszer működésére vonatkozó empirikus adatok

Leitner 2011-ben publikált tanulmányában, több kutatásra hivatkozva, összefoglalóan azt állapította meg, hogy a jogsértő hozzászólások mennyisége és aránya a rendszer működésének első két évében érdemben nem csökkent.⁷³ Idézte a KCC felmérését a szabályozás bevezetése utáni első időszokról (amikor az még csak a napi átlagban 300 ezernél több látogatót elérő magánszolgáltatásokra vonatkozott): eszerint a rosszindulatú (sértő, rágalmozó, szexuális zaklatásnak vagy a magánszférába való beavatkozásnak tekintett) hozzászólások aránya a vizsgált felületeken az összes hozzászóláshoz képest 15,8%-ról 13,9%-ra süllyedt, ami valóban nem tekinthető érdemi eredménynek. A kutatás azt is állította, hogy a szabályozásnak nem volt a véleménynyilvánítást „dermesztő” hatása, és nem riasztotta el az érintett nagy portálokról a felhasználókat a kisebbek felé. A következtetés alapja az volt, hogy a felhasználók és a hozzászólások száma a vizsgált időszakban stagnált. (A kormányzat augusztusban erre a jelentésre hivatkozva minősítette sikernek a szabályozást, és vezette elő a kiterjesztéséről szóló terveit.)⁷⁴

Choi és munkatársai 2012-ben megjelentetett kutatásukban hasonló kérdéseket tettek fel: azt vizsgálták, hogy a szabályozás bevezetésének hatására a szándékoknak megfelelően csökkent-e a ‘rossz hozzászólások’ aránya, illetve visszaszorult-e a felhasználók aktivitása.⁷⁵ A kutatás összesen két weboldalra terjedt ki: az egyik legnagyobb látogatottságú koreai portál nagy népszerűségnek örvendő fórumára (<http://agora.media.daum.net/>) és a *The Chosun Ilbo* című nagy példányszámú napilap weboldaláról elérhető fórumra (<http://forum.chosun.com/>). Ez utóbbin a szabályozástól függetlenül és annak bevezetése előtt is valós nevüket használva helyezhették el hozzászólásaikat a felhasználók.

A kutatás két kategóriát, a trágár, illetve az „antinormatív” (a trágárnál enyhébb, de oda nem illő) kifejezéseket vett figyelembe (az utóbbiakról sajnos nem árul el bővebbet a tanulmány). A kutatók meghatároztak 34 trágár és 52 antinormatív kifejezést, majd legyűjtötték az előfordulási mennyiségüket. A szabályozás hatását két időtávra nézve vizsgálták: rövid távon, azaz a szabályozás bevezetése előtt és után eltelt 60 napra, illetve hosszú távon, azaz a szabályozás bevezetése előtt és után 6 hónapra nézve. A kapott eredmények szerint a trágár és az antinormatív kifejezéseket tartalmazó bejegyzések aránya egyértelműen, statisztikailag szignifikánsan csökkent a szabályozás bevezetése után azon a fórumon, amelyiken álneven, beceneven kommunikálhattak a *user*ek. A kommunikáció ilyen értelmű tisztulása rövid és hosszú távon is bekövetkezett a kontrollcsoport bejegyzéseihez hasonlítva. (Rövid távon 5,16%-ról 3,71%-ra csökkent a trágár, 31,19%-ról 22,73%-ra az antinormatív kifejezéseket tartalmazó hozzászólások aránya; hosszú távon 6,12%-ról 2,91%-ra, illetve 29,27%-ról 22,27%-ra.)

⁷³ LEITNER i. m. (13. lj.) 62.

⁷⁴ Hyung-eun KIM: Do New Internet Regulations Curb Free Speech? *Korea JoongAng Daily*, 2008. augusztus 13., <http://koreajoongangdaily.joins.com/news/article/article.aspx?aid=2893577>

⁷⁵ Daegon CHO – Soodong KIM – Alessandro ACQUISTI: Empirical Analysis of Online Anonymity and User Behaviors: The Impact of Real Name Policy. *IEEE*, 2012, 3041–3050.

Azon a fórumon ugyanakkor, ahol eleve valódi nevükön szoltak hozzá a fórumozók, a kutatás eredményei szerint nem volt szignifikáns változás az oda nem illő kifejezések használatában – függetlenül attól, hogy a valósnév-szabályozás hatálybalépése miatt nekik ugyanúgy azonosítaniuk kellett magukat, mint az álnevet használóknak a másik portálon. Ez azt is jelenti, hogy míg a kutatás adatai szerint a szabályozás életbe lépése előtt a Daum.net fórumán gyakoribb volt a káromkodás, mint a Chosunén, a szabályozás hatására (helyesebben: annak bevezetése után) ez megfordult: az álneves fórumban nem egészen 3%-nyi trágárgordó hozzászóláshoz képest a valós neves felületen 5,18% lett az arány.

A kutatók – annak megközelítésére, hogy a szabályozás elriasztotta-e a felhasználókat, kimutatható-e a véleménynyilvánítást „dermesztő” hatás – a kiemelt időszakokban született hozzászólások és a hozzászóló felhasználók számát is összehasonlították. Azt találták, hogy az álneves fórumon rövid távon jelentősen csökkent a résztvevők és a bejegyzések száma a szabályozás bevezetése után, ez azonban hosszú távon helyreállt. A valós neves fórumon nem mutatkozott eltérés a rendszer bevezetése előtti és utáni időszakok összehasonlításakor. A szerzők ebből azt a következtetést vonták le, hogy a szabályozás nem vetette vissza a véleménynyilvánítási kedvet.

A kutatás eredményei érdekesítőek, a szerzők tanulmányukban maguk is felhívják a figyelmet arra, hogy mivel csak két szolgáltatásra terjedt ki, az eredmények nehezen általánosíthatók. A kutatási dizájn rendkívüli összetettsége emellett önmagában is számos hibalehetőséget hordoz, a kutatók maguk is kísérletiként hivatkoznak rá, ami további tesztelést igényel.

9. Alkotmánybíráskodás a Koreai Köztársaságban

Kun Yang múlt század végi értékelése szerint talán nincs még egy olyan ország a világon, ahol viszonylag rövid idő alatt annyi változáson ment volna keresztül az alkotmánybíráskodás rendszere, mint a Koreai Köztársaságban. Mint írja, az első demokratikus alkotmánnyal 1948-ban létrehozott alkotmányossági tanács összesen 7 határozatot hozott. Az 1960-ban kikiáltott úgynevezett második köztársaság alkotmánya német mintájú alkotmánybírásgot állított fel, ez azonban az 1961-es katonai puccs következtében a gyakorlatban nem fejtett ki semmilyen tevékenységet. A harmadik köztársaság (1961–1972) amerikai típusú legfelső bíróságra bízta a jogszabályok alkotmányosságának ellenőrzését. A testület fennállása során egyetlen esetben mondta ki egy törvény alkotmányellenességét. (A kormányzó rezsim válaszul a döntést megszavazó bírák egyikének mandátumát sem hosszabbította meg, a megsemmisített rendelkezést pedig alkotmánykiegészítésbe foglalta.) A negyedik és az ötödik köztársaság idején, 1972 és 1987 között ismét alkotmányossági tanács működött az országban – illetve nem működött, hiszen a csak papíron létező testület egyetlen ügyet vagy jogszabályt sem vizsgált. Az 1987-es 'rendszer-váltás' alkotmánya visszatért az európai modellhez; a működését 1988 szeptemberében megkezdő Alkotmánybíróság hatáskörei között a rendes bíróságok előterjesztései alapján végzett normakontroll, illetve az egyedi ügyekre vonatkozó, állampolgárok vagy jogi személyek által benyújtható alkotmányjogi panaszok vizsgálata is ott volt.⁷⁶ Az utóbbi formációban bárki, aki-

⁷⁶ Kun YANG: Judicial Review and Social Change in the Korean Democratizing Process. 41 *American Journal of Comparative Law* (1993) 1–2.

nek az alkotmányos jogai valamely állami intézkedés (vagy annak elmaradása) következtében sérülnek, az Alkotmánybírósághoz fordulhat. Feltétel, hogy az indítványozó végigjárja a jogorvoslati utat, amennyiben van ilyen – kivéve azokat az eseteket, amelyekben valamely alkotmányos jog közvetlen, egyértelmű módon érintett.

A testület egybehangzó értékelések szerint kiemelkedően fontos – és a vártnál aktívabb – szerepet játszott a demokrácia megszilárdulásában, fejlődésében, ami különösen figyelemre méltó egy olyan kultúrában, amelyben a törvénykezés hagyományosan a politikai hatalom alárendeltjeként, annak céljait szolgálva fejtette, illetve fejthette ki tevékenységét.⁷⁷ A szakirodalom szerint az Alkotmánybíróság aktivizmusának fontos területe volt a sajtószabadságot, illetve a cenzúrát érintő döntések köre.⁷⁸ Hasonlóan jelentős szerepet játszott az Alkotmánybíróság az adatvédelem, az információs önrendelkezés területén. A téma monográfiája a 2000-es évek első feléből két döntést tekint mérföldkönek.⁷⁹ Az úgynevezett biztonságiövs-ügyben [15-2(B) KCCR 185, 2002Hun-Ma518, 2003. október 30-ai döntés] a testület kimondta, hogy az alkotmány előírásait úgy kell értelmezni, hogy tiltják a személyes adatokhoz való indokolatlan állami hozzáférést, az adatokkal való visszaélést. Az úgynevezett ujjlenyomatügyről [17-1 KCCR 668, 99Hun-Ma513 és 2004Hun-Ma190 (összevont), 2005. május 26-ai döntés] szóló határozat az értékelés szerint a német Szövetségi Alkotmánybíróság által kidolgozott fogalomhoz, az információs önrendelkezéshez hasonló megfogalmazást hozott (a megfelelő helyeken jelen tanulmány is ezt használja): „A személyes adatokról való rendelkezés joga azt jelenti, hogy az adat-alany maga döntheti el, mikor, ki és milyen mértékben ismerheti meg vagy használhatja fel a rá vonatkozó információkat. Bár az alkotmány nem nevesíti, alapjogról van szó, amely az egyén döntési szabadságát védelmezi az állam és az infokommunikációs technológiák terjeszkedésétől.”

Amint a határozat bemutatásánál is látható lesz, a Koreai Köztársaság Alkotmánybírósága a modellnek megfelelően jellemzően a kontinentális Európában kialakult és elterjedt – a valóságban természetesen országonként, koronként, bíróságonként, akár döntésenként eltérő variációkban létező, ám mindig ugyanazokra a jogtörténeti előzményekre és jogelvi megközelítésekre épülő – alapjogi tesztet alkalmazza ügyei vizsgálatakor.⁸⁰ Ez ugyanaz a módszer, amelyre a magyar társszervezet is támaszkodik évtizedek óta: „Az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata szerint az alapjogot korlátozó szabályozás akkor alkotmányos, ha alkalmas valamely legitim jogalkotói cél elérésére, továbbá megfelel a szükségesség és arányosság követelményeinek” [39/2007. (VI. 20.) AB határozat]. Mint arról részletesebben is szó lesz, a koreai Alkotmánybíróság a valósnév-ügyben háromlépcsős alapjogi vizsgálatot végzett. A teszt elemei:

⁷⁷ L. pl. Tom GINSBURG: *Judicial Review in New Democracies: Constitutional Courts in Asian Cases*. Cambridge, Cambridge University Press, 2003. 206–207.

⁷⁸ Gavin HEALY: Judicial Activism in the New Constitutional Court of Korea Note. 14 *Columbia Journal of Asian Law* (2000) 230–232.

⁷⁹ Graham GREENLEAF: *Asian Data Privacy Laws: Trade & Human Rights Perspectives*. Oxford, Oxford University Press, 2014. 127–128.

⁸⁰ A teszt variációiról és problematikus voltáról magyar kontextusban l. BLUTMAN László: Az alapjogi teszt a nyelv fogságában. *Jogtudományi Közlemény*, 2012/4., 145–156.

- Legitim-e a jogalkotó által elérni kívánt cél, és a létrejött szabályozás alkalmas eszköz-e a cél elérésére?
- A szabályozás a cél eléréséhez szükséges legkisebb mértékben korlátozza-e az alapjogokat?
- A szabályozás megfelelő egyensúlyt teremt-e a szemben álló érdekek között?

10. A beadványok

10.1. Alkotmányjogi panaszok

Az Alkotmánybíróság két indítvány nyomán hozta meg egyesített döntését, és már 2010. július 8-án szóbeli meghallgatást tartott az indítványozók és a KCC részvételével.⁸¹

A 2010Hun-Ma47 sorszámú ügy három magánszemély 2010. január 25-ei indítványára indult. A magánszemélyek panaszának lényege: 2009 decemberében és 2010 januárjában három weboldalon – <http://kr.youtube.com>, <http://ohmynews.com> és <http://ytn.co.kr> – anonim módon kívántak hozzászólásokat elhelyezni, erre azonban a valósnév-szabályozás miatt nem volt lehetőségük. Az indítvány szerint a valósnév-rendszer „előzetes cenzurális mechanizmust” vezetett be. Az indítványozók szerint

- a korlátozás a szükségesnél nagyobb mértékű, sérti az anonim véleménynyilvánításhoz fűződő alapvető jogot;
- a magánszféra háborítatlanságához (*privacy*) és az információs önrendelkezéshez való jogot sérti, hogy a felhasználóknak meg kell adniuk nevüket és személyi számukat;
- az egyenlő bánásmódhoz való alapvető jogba ütközik, hogy azokra, akik internetes felületeken akarnak véleményt nyilvánítani, más előírások vonatkoznak, mint azokra, akik más médiumot vesznek igénybe. (E jog az alkotmány preambulumban szerepel nevesítve.)

2010Hun-Ma252 sorszámú <http://www.mediatoday.co.kr> címen portált működtető Media Today panaszát iktatták. A cég 2010 februárjában értesülhetett arról, hogy mivel a szabályozásban rögzített számú látogató keresi fel weboldalát, 2010. április 1-jétől csak azonosított felhasználók hozzászólásait jelenítheti meg. (A KCC évente egyszer frissítette a szabályozás hatálya alá tartozó weboldalak listáját; a látogatottságra vonatkozó becsléseket három kutatócég jelentéseire alapozták.) Az április 20-ai indítvány a magánszemélyekéhez hasonlóan azt fogalmazta meg, hogy a szabályozás a szükségesnél szélesebb körű, hátrányosan érinti a felhasználók névtelen szóláshoz való jogát – ezáltal a Media Today sajtószabadsághoz fűződő jogát is sérti, mivel a portál a felhasználók nézeteinek „szabad és gátaktól mentes” közlésére támaszkodva vesz részt a vélemények kialakításában és terjesztésében.

A cég indítványában az is szerepelt, hogy a rendelkezéseknek az érintett szolgáltatók csak akkor tudnak megfelelni, ha túlzott költségáfordítást igénylő azonosítási folyamatokat alakítanak ki. Ugyancsak anyagi következménye van annak is, hogy a hozzászólásokat író felhasználók száma a szabályozás bevezetése óta a rendszer kényelmetlen volta miatt csökkent, így a bevéte-

⁸¹ LEITNER i. m. (13. lj.) 63.

lek is visszaestek. A Media Today szerint mindez sérti a cég ahhoz fűződő jogát, hogy saját maga döntsön arról, mivel, milyen üzlettel kíván foglalkozni. (Ez utóbbi jogot az állam polgárai számára az alkotmány 15. cikke garantálja.)

Mindkét indítvány alkotmányellenesként kifogásolta a hálózati törvény 44-5. cikk 1. bekezdésének 2. albekezdését, valamint a törvény végrehajtásáról szóló elnöki rendelet 29. szakaszát és 30. cikkének 1. bekezdését. A Media Today a törvény 44-5. cikkének 2. bekezdését és a 76. cikk 1. bekezdésének 6. albekezdését is kifogásolta – ezek a helyek írták elő, hogy milyen szankciók alkalmazhatók, ha egy szolgáltató nem tesz eleget az azonosításra vonatkozó kötelezettségének. Az Alkotmánybíróság ez utóbbiakat azonban végül nem vonta be a vizsgálatba, mivel az indítványozóra még nem alkalmazták őket, az indítvány pedig nem érvelt amellett, hogy a rendelkezések önmagukban alkotmányellenesek lennének.

10.2. A KCC álláspontja

Az ügyben érdekelt félként fogalmazhatta meg álláspontját a valósnév-rendszert felügyelő és adminisztráló KCC. Az állami szerv gyakorlatilag megismételte azokat az érveket, amelyekkel az Alkotmánybíróság 2010-ben a kampányidőszakra szóló azonosítás alkotmányosságát indokolta.⁸² Eszerint a szabályozással megteremtett korlátozás arányos az elérni kívánt céllal, amely nem más, mint a „felelősebb”, „biztonságosabb és egészségesebb” internetes vitakultúra kialakítása. Mivel a hozzászólások szerzőit csak a háttérben azonosítják, valódi nevük, más adataik nyilvánosan nem jelennek meg, a KCC szerint a névtelen véleménynyilvánítás joga nem sérül.

A KCC úgy érvelt, hogy mivel az azonosítás csak akkor válik szükségessé-kötelezővé, ha az adott felhasználó elhatározza, hogy hozzászólást ír valamely érintett nyilvános fórumon, e körben a *privacy* védelmét indokolatlan felvetni. A szabályozás célja a felhasználók személyazonosságának verifikálása, nem pedig az adatgyűjtés, ezért a KCC szerint az információs önrendelkezés joga sem sérülhetett. (Az Alkotmánybíróság összefoglalójából nem derül ki, hogy a KCC reagált-e az indítványozók egzotikusabb jogi ötleteire, az esélyegyenlőség és a szabad ‘pályaválasztás’ jogának sérelmét megfogalmazó felvetésekre.)

11. Az alapjogi teszt

11.1. A korlátozott jogok meghatározása

Az Alkotmánybíróság határozatában az indítványokban hivatkozott jogok közül csak néhányra összpontosított. Ezzel azonban a legtöbb tekintetben nem elvetette az indítványozók álláspontját, hanem átstrukturálta, egyszerűsítette az általuk felvetetteket.

⁸² L. *Decisions of the Constitutional Court Korea* (17. lj.).

A határozat szerint az indítványozó médiacég esetében alappal vetődhet fel, hogy a felhasználók azonosítására vonatkozó kötelezettség, annak költségeire tekintettel, korlátozza az üzleti tevékenység szabadságát, az ügy szempontjából azonban fontosabb a sajtószabadság joga, amely komolyabb sérelmet is szenvedett a szabályozás következtében. Mivel a sajtószabadság korlátozása egyértelműen és közvetlenül a felhasználók véleményszabadságának korlátozása következtében állt elő, az Alkotmánybíróság ez utóbbira fókuszálva építette fel érvelését.

Az ügyben meghatározó másik jog az Alkotmánybíróság szerint az információs önrendelkezésé. A felhasználók azonosítására szolgáló információk értelemszerűen személyes adatok, így bármilyen vizsgálatuk, gyűjtésük, tárolásuk, feldolgozásuk vagy felhasználásuk korlátozza az adatalany önrendelkezési jogát.

A felhasználói *privacy* sérelmét az Alkotmánybíróság nem tekintette külön kezelendőnek. Az információs önrendelkezés joga nem más, mint a *privacy* egy konkrét formája, így az előbbi vizsgálva az is kiderül, hogy az utóbbi indokolatlan sérelmet szenved-e. Nem tartott szükségesnek külön mérlegelést az Alkotmánybíróság abban a magánszemélyek indítványában felvetett kérdésben sem, hogy a valósnév-előírás következtében sérült-e a felhasználók egyenlő bánásmódhoz való joga. A testület szerint a tény, hogy a felhasználók az interneten más (szigorúbb) feltételekkel nyilváníthatják ki véleményüket, mint más médiában, a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozásából következő, járulékos tényező.

Az Alkotmánybíróság elvetette ugyanakkor a magánszemélyek indítványának azt a tézisé, miszerint a valósnév-rendszer az alkotmány által *expressis verbis* tiltott előzetes cenzúrát valósít meg. A testület itt kiemelte: a rendszer a tartalom alapján nem tesz különbséget a különféle közlések között, nem írja elő a szolgáltatóknak a felhasználói tartalmak törlését, nincsen benne állami szereplő, amely a véleményeket ellenőrizné, válogatná vagy letiltaná.

Az Alkotmánybíróság az érintett jogok tárgyalását zárva megállapította: az ügy alapkérdése az, hogy a felhasználók véleménynyilvánítási szabadságának, a szolgáltatók sajtószabadságának, illetve az érintettek információs önrendelkezési jogának a valósnév-szabályozás által megvalósított korlátozása aránytalannak és túlzó mértékűnek minősül-e.

11.2. A szabályozási cél legitimitása és az eszköz alkalmassága

Az Alkotmánybíróság rögzítette, hogy az internet sebes, széles körű terjedése nyomán a hálózaton közzétett információk gyorsan találnak közönséget, és jelentős hatást fejtenek ki. Ezzel együtt járnak olyan „nem kívánt jelenségek”, mint a durva nyelvhasználat, a defamáció vagy a jogsértő tartalmak terjedése – amelyek mind összefüggnek az internet ‘anonim jellegével’. (Mint oly gyakran, anonimitás alatt itt sem valódi névtelenséget kell érteni, sokkal inkább álnévvel ellátott közlésekről van szó, amelyek valódi szerzői csak több-kevesebb erőfeszítés árán, illetve egyáltalán nem azonosíthatók.⁸³)

⁸³ L. pl. A. Michael FROMKIN: *Anonymity and its Enmities*. Rochester, Social Science Research Network, 1995. 2–7.

A valósnév-rendszer bevezetésének célja ez utóbbi jelenségek visszaszorítása, megelőzése. Az Alkotmánybíróság összefoglalója szerint a jogalkotói logika a következő volt: a személyazonosság kötelező igazolása révén a felhasználók annak tudatában folytatják a kommunikációt, hogy azonosíthatók, így a büntetőjog eszközeivel felelősségre vonhatók, illetve polgári jogi eljárásban kártérítésre kötelezhetők. Ennek következtében a felhasználók óvatosabban fogalmazták meg közléseiket, és nem tesznek közzé jogsértő tartalmakat. Ha mégis megtörténik a jogsértés, az elszenvető fél egyszerűen követelhet kompenzációt, hiszen a szerző személyazonosságára vonatkozó adatok rendelkezésre állnak.

Az Alkotmánybíróság úgy vélte, hogy a „felelős közvitát” szolgáló „egészségesebb internet-kultúra” megteremtése legitim jogalkotói cél. E kontroverziálisnak nehezen minősíthető megállapítás mellett azt is leszögezte, hogy az adott szabályozás alkalmas eszköz a cél elérésére. Látni fogjuk, hogy a gyakorlat ezt valójában nem igazolta, illetve azt is, hogy ezzel az Alkotmánybíróság nagyon is tisztában volt, sőt beépítette érvelésébe (lásd a 11.4. pontot). A valósnév-rendszer legfeljebb feltételesen tekinthető a megfogalmazott cél elérésére alkalmas eszköznek, vagyis *ha* ténylegesen fennáll a leírt összefüggés a könnyű azonosíthatóság és a felelős internetes kommunikáció között, *akkor* várható, hogy a rendszer működése visszafogottabb hozzászólás-kultúrát eredményez.

11.3. A szükséges legkisebb mértékű jogkorlátozás

Az Alkotmánybíróság egyértelművé tette, hogy a szabályozás az alapjogi teszt második lépcsőjénél elbukott. A testület leszögezte, hogy a legitim jogalkotói célokat a felhasználók véleménynyilvánítási és információs önrendelkezési jogát nem sértő, más módon is meg lehet valósítani. A valósnév-szabályozás bevezetése előtt is létezett jogi-bűnüldözői eszközök megfelelő alkalmazásával a kívánatos elrettentés (amely ugyebár a felhasználói viselkedés pozitív változását idézné elő) is hatékonyabban valósulna meg, mint a kötelező azonosítás által.

Miről van szó? A károkozó tartalmak szerzőivel szembeni jogi fellépéshez szükséges azonosításra felhasználható a szolgáltató által naplózott IP-cím vagy más hasonló nyom. Az Alkotmánybíróság felhívja a figyelmet egy könnyen belátható, de gyakran figyelmen kívül hagyott tényre is: a jogsértő cselekmények elkövetői gyakran bizony jogsértő eszközöket is alkalmaznak annak érdekében, hogy kilétüket elfedjék. (Itt nem egyszerűen elméleti lehetőségről van szó: 2008 szeptemberében a koreai információbiztonsági ügynökség szakemberei egyszerű Google-kereséssel több mint százezer ingyen megszerezhető, érvényes személyi számot találtak az interneten.)⁸⁴ Így igaz, hogy aki nem a saját számítógépét használja a jogsértés elkövetéséhez, az IP-cím alapján nem lesz azonosítható, hasonló lehetőség azonban a valósnév-rendszerben is fennáll, amennyiben a jogsértő fél más személy adataival lép be és/vagy regisztrál. Az Alkotmánybíróság szerint ilyen esetekben a rendelkezésre álló, szokásos nyomozati technikák segítségével deríthető ki, hogy ki követte el a jogsértést.

⁸⁴ LEITNER i. m. (10. lj.) 101., 103. jegyzet

Az Alkotmánybíróság szerint – az elrettentéshez hasonlóan – a jogsérelmek orvoslására is megvoltak a megfelelő eszközök a jogszabályokban a valósnév-rendszer bevezetése előtt is. A hálózati törvény alapján a szolgáltatók a kifogásolt felhasználói tartalmakat eltávolíthatták vagy elérhetetlenné teheték (44-2. cikk 1. és 2. bekezdése), illetve a jogsértő kommunikáció közlését megtagadhatták, megszüntethették vagy korlátozhatták (44-7. cikk 2. és 3. bekezdése).

A valósnév-rendszer az Alkotmánybíróság szerint azért sem felel meg az alapjogi mércének, mert a jogalkotói cél eléréséhez feltétlenül szükségesnél szélesebb körökre vonatkozik. Nem lehet indokolt a felhasználói tartalmak jellegének megváltoztatása érdekében olyan szabályozás, amely – a törvény betűje szerint – az ‘üzenőfalak’ minden felhasználóját érinti, tehát azokat is, akik csak olvasni akarják a hozzászólásokat, nem írnak ilyeneket. Az Alkotmánybíróság jelezte: tudomással bír arról, hogy a KCC a felhasználókra vonatkozó előírást szűken értelmezi, és csak a hozzászólások szerzőire nézve követeli meg az azonosítást, ez azonban éppen arra világít rá, hogy a szabályozás túlzottan széles körű.

Az Alkotmánybíróság ugyancsak súlyosan problematikusnak találta a szabályozás hatálya alá tartozó szolgáltatók meghatározására vonatkozó előírásokat. Mint a testület kifejtette, nem világos, a KCC hogyan veszi számításba a külföldről érkező felhasználókat, legyenek azok koreaiak vagy sem. Összességében sem találták átláthatónak, precíznek a látogatószámok megállapítására alkalmazott módszertant. Az Alkotmánybíróság szerint ez azt mutatta, hogy a szabályozás nem vette kellőképpen figyelembe az internet jellegzetességeit, miközben a jogalkalmazó számára az önkényes értelmezésnek is teret adó mozgásteret biztosított.

A testület kifogásolta azt a már említett tény is, hogy a szabályozás a felhasználói tartalom eltűnésétől számított hat hónapos határidővel gyakorlatilag az idők végezetéig tartó személyes adat-kezelést írt elő a szolgáltatók számára. Ez – a jogalkotói céltól függetlenül – növeli az adatlopások, visszaélések kockázatát.

Az Alkotmánybíróság aláhúzta: a szabályozás, annak érdekében, hogy az esetleges jogsérelmek elkövetői kényelmesen azonosíthatók legyenek, minden állampolgárt potenciális elkövetőként kezel. A testület összefoglalóan megállapította, hogy a szabályozás nem felel meg a mércének, nem a lehető legcsekélyebb mértékű beavatkozással valósítja meg a jogalkotói célt.

11.4. Jogok és érdekek egyensúlya

Az Alkotmánybíróság négy aspektust vonultatott fel a célként hivatkozott, illetve a korlátozóssal érintett érdekek és jogok egyensúlyát, a szabályozás arányosságát értékelve.

11.4.1. A közérdek érvényesülése

Itt tárgyalta a testület azt a kérdést, hogy a jogalkotó által kialakított rendszer a valóságban hozzájárult-e megfogalmazott céljai megvalósulásához. (Ez tehát elkülönül attól a fentebb már ismertetett, mondjuk így, teoretikus kérdéstől, hogy a szabályozás alkalmas-e célja elérésére.) Az Alkotmánybíróság hangsúlyozta, hogy ‘szokatlan’, más országokban ismeretlen szabályozási megoldásról van szó, ami az internet, az összekapcsolt hálózatok világában azt jelenti, hogy a valósnév-rendszer alól könnyen ki tudják vonni magukat a felhasználók. A szabályozás így leg-

feljebb a jelszavak szintjén szolgálja a megcélzott közérdeket, és alkalmazásával szemben felvetődik, hogy nehézkes, önkényes, illetve diszkriminatív, miközben hozzájárul ahhoz, hogy a koreai internetezők a helyi szolgáltatások helyett külföldieket vegyenek igénybe.

Az Alkotmánybíróság arra is kitért, hogy a KCC által benyújtott kutatási adatok maguk sem igazolják, hogy a szabályozásnak köszönhetően érdemben csökkent volna a sértő, rágalma-zó, becsületsértő felhasználói hozzászólások mennyisége Koreában (lásd a 8. pontot). A demokrácia alapértékének számító véleménynyilvánítási szabadság előzetes korlátozása mindezek fényében nem igazolható.

11.4.2. A névtelen véleménynyilvánítás szabadsága

Különösen figyelemre méltó az arányossági tesztben vizsgált második aspektus: az Alkotmánybíróság itt kifejezetten a névtelen véleménynyilvánítás szabadságának a szabályozással megvalósuló korlátozását elemezte és találta túlzottnak. A testület kiemelte: a névtelen véleménynyilvánítás ad lehetőséget arra, hogy olyan elképzelések és a mellettük szóló érvek is kifejezésre jussanak, amelyek elhallgattatása érdekében explicit vagy implicit nyomás van jelen. A névtelen véleménynyilvánítás elősegíti a társadalomban és az államban jelen levő többségi vélemények kritizálását, így hozzájárul ahhoz, hogy azok nézeteit is tükrözzék az állam döntései, akik nem rendelkeznek társadalmi vagy politikai hatalommal. A névtelen véleménynyilvánítás szabadsága minderre tekintettel a véleménynyilvánítási szabadság szerves és nélkülözhetetlen eleme.

Az Alkotmánybíróság szerint a névtelen véleménynyilvánítás, különösen az internetes információáramlás gyorsaságával és interaktivitásával párosulva, emellett képes leküzdeni az *offline* világ gazdasági és politikai hatalom meghatározta hierarchikus struktúrája által támasztott akadályokat. A demokrácia fejlődését szolgálja, ha a közvélemény kialakításában egyként vehetnek részt a különböző társadalmi rétegekhez tartozó polgárok. Jelen vannak a névtelen véleménynyilvánítás nem kívánt hatásaira vonatkozó aggályok, annak mégis komoly védelemben kell részesülnie, mivel fontos alkotmányos értéket képvisel.

A valósnév-rendszerrel megvalósuló korlátozás az Alkotmánybíróság szerint azért is túlzott, mert a felhasználóknak mindenkor és minden nagyobb weboldalon azonosítaniuk kell magukat. Mivel a felhasználók számára nem egyértelmű, hogy mi tiltott és mi nem, ha meg kell adniuk a nevüket és a személyi számukat, az adminisztratív és büntetőjogi következményektől való félelmükben nagy valószínűséggel leszoknak a hozzászólások írásáról. A testület szerint az internetes kommunikáció lehetőségeivel visszaélő kisebbség léte nem elegendő ok arra, hogy a túlnyomó többség jogszerű véleménynyilvánítását korlátozza a jog. Nem elfogadható az sem, hogy azokat, akik nem rendelkeznek koreai személyi számmal, a rendszer a gyakorlatban – mivel a hitelminősítőkre támaszkodik – teljes mértékben megfosztja a véleménynyilvánítás jogának gyakorlásától.

11.4.3. Az egyes platformtípusok megkülönböztetése

Az Alkotmánybíróság – igen előrelátónak tekinthető módon – felhívta a figyelmet arra is, hogy a felhasználók korántsem csak a szabályozás által érintett hírportálokon helyeznek el tartalmakat: egyre nagyobb a mobil hozzáféréstű közösségi hálózatok jelentősége. A szabályozási cél,

vagyis az egészséges internetkultúra kialakulása nem valósítható meg az internet egy korlátozott részén. A valósnév-azonosításra kötelezett portálok sajtószabadsághoz való jogát jelentős mértékben sérti, hogy olyan szabályokat kell betartaniuk, amelyek másokat nem érintenek.

11.4.4. Adatvédelem

A tény, hogy a szabályozás nagy mennyiségű személyes adat hosszú távú kezelésére kötelezi a szolgáltatókat, kockázatos, mert adatlopásokat, visszaéléseket tehet lehetővé. A bűnüldöző szervek által bekérhető adatok köre és azonnali rendelkezésre állása annak veszélyét hozza magával, hogy az adatkezelés céljától eltérően is felhasználják őket. Az Alkotmánybíróság szerint egyértelmű, hogy a rendszer jelentős mértékben korlátozza a felhasználók információs önrendelkezési jogát.

Az Alkotmánybíróság szerint tehát a szabályozás nem teljesítette a versengő érdekek és jogok kiegyensúlyozásának követelményét. A kifejezés szabadságának gyakorlására általánosan „dermesztő” hatást gyakorolt, visszafogta az alkotmányos védelmet élvező véleménynyilvánítást, illetve a közvélemény szabad alakulását, amely pedig a demokrácia lényegéhez tartozik.

11.5. A határozat

Az Alkotmánybíróság egyhangú döntéssel mondta ki a vizsgált jogszabályok (lásd a 10.1. pont alatt) alkotmányellenességét. A testület megállapította, hogy a valósnév-rendszer normasértő módon korlátozza az indítványozó magánszemélyek véleménynyilvánítási és információs önrendelkezési jogát, illetve az indítványozó jogi személy sajtószabadsághoz való jogát.

12. Kitekintés

A Koreai Köztársaságról a tárgyalt időszakban rutinszerűen állapították meg politikusok, elemzők és újságírók, hogy „összekapcsoltságban”, „behálózottságban”, a társadalom infokommunikációs áthatottságában a világ élvonalában jár vagy éppen világelső.⁸⁵ (Ebben az azóta eltelt évek sem hoztak változást: az Egyesült Nemzetek Szervezete mellett működő Nemzetközi Távközlési Egyesület 2017-es, a világ országait infokommunikációs fejlettség szerint rangsoroló listáján Dél-Korea a második helyet foglalja el.)⁸⁶ A valósnév-rendszer bevezetése, alkotmányossági vizsgálata és bukása is értelmezhető akként, hogy megelőzte a világ többi részét. Több demokráti-

⁸⁵ L. pl. Andrei LANKOV: How Korea Has Become World's Most Wired Country. *The Korea Times*, 2011. január 30., http://www.koreatimes.co.kr/www/news/special/2012/05/113_80600.html

⁸⁶ 2017 *Global ICT Development Index*. Genf, International Telecommunication Union (ITU), 2017. (Izland az 1. helyezett; Magyarország a 48.)

kus országban – paradoxnak vagy éppen az infokommunikációs fejlődésben való lemaradásból logikusan következőnek tekinthető módon – éppen abban az időszakban erősödtek meg az interneten kommunikáló felhasználók kötelező azonosítását felvető hangok, amikor Korea lezárta a saját kísérletét. (A Kínai Népköztársaság ugyanebben az időszakban építette ki a maga, részben más struktúrájú, részben azonban explicit módokon is a koreai példára hivatkozó valósnév-rendszerét.⁸⁷ E párhuzamosság elemzésére sajnos a jelen tanulmány keretei között nincsen lehetőség.)⁸⁸

Néhány hónappal a koreai Alkotmánybíróság döntésének megszületése előtt az Egyesült Államokban New York állam képviselőháza és szenátusa elé került egy olyan jogszabálytervezet (A.8688 és S.6779 számokon), amely minden állampolgár jogává tette volna, hogy megtudja: ki áll egy-egy 'névtelen' internetes hozzászólás mögött.⁸⁹ A javaslat elindítója Dean Murray képviselő volt, akit 2010-ben névtelen internetezők vádoltak meg azzal, hogy erőszakoskodott a feleségével és a fiával. Elképzelése szerint a hozzászólásokra lehetőséget biztosító szolgáltatóknak az érintettek felszólítására törölniük kellett volna a jogsértő hozzászólásokat – kivéve, ha a valószínű szerző úgy döntött volna, hogy névvel vállalja közlését, egyben IP-címmel és lakcímmel is azonosítja magát. (Mivel nem részletesen kidolgozott jogszabálytervezetről volt szó, nem ítéltető meg, hogy az elképzelt rendszer pontosan mennyire esett volna egybe a 2013-as brit defamációs törvény [Defamation Act] 5. paragrafusával létrehozott, hasonló elvre épülő rendszerrel.)⁹⁰ A javaslat szenátusbeli szponzora, Thomas O'Mara azt nyilatkozta, hogy valószínűleg bírságot kapnának azok a szolgáltatók, amelyek nem tesznek eleget az előírásoknak.⁹¹

A javaslat arra az amerikai sajátosságnak minősíthető jogi helyzetre reagált, amelyben a közvetítő szolgáltatók semmilyen jogi felelősséget nem viselnek a felhasználók által elhelyezett, személyiségi jogot sértő közlésekért. A tisztességes kommunikációról szóló szövetségi törvény (Communications Decency Act) ezt megalapozó 230-as szakasza éppen ezért hosszú ideje bírálatok kereszttüzében áll.⁹² Az viszont amerikai alkotmányos kontextusban *prima facie* nyilvánvaló volt, hogy a New York-i javaslat nem állja ki a szólás- és sajtószabadságot oltalmazó Első Alkotmánykiegészítéssel való összevetés próbáját. Tim Wu, a Columbia Egyetem jogász-professzora a brit *The Guardian*nek nyilatkozva azt mondta: „Sok jó érvet fel lehet hozni a

⁸⁷ Gong WEN: Are We Ready for Real Name Registration? *China.org.cn*, 2012. január 7., http://www.china.org.cn/opinion/2012-01/07/content_24340843.htm

⁸⁸ Továbbiakhoz l. pl. Jyh-An LEE – Ching-Yi LIU: Real-Name Registration Rules and the Fading Digital Anonymity in China. 25 *Washington International Law Journal* (2016) 1–34.

⁸⁹ A szenátusi javaslat szövege: <https://www.nysenate.gov/legislation/bills/2011/a8688/amendment/original>. A képviselőházban benyújtott szöveg ugyanez volt: http://assembly.state.ny.us/leg/?default_fld=&leg_video=&bn=S06779&term=2011&Summary=Y&Actions=Y&Floor%26nbspVotes=Y&Text=Y

⁹⁰ NÁDORI Péter: Megoldás a komment-dilemmára? A 2013-as brit defamációs törvény 5. paragrafusa. *In Medias Res*, 2014/2., 349–352.

⁹¹ Steven NELSON: NY Republicans Propose 'Clearly Unconstitutional' Ban on Anonymous Online Comments. *The Daily Caller*, 2012. május 23., <https://dailycaller.com/2012/05/23/ny-republicans-propose-unconstitutional-ban-on-anonymous-online-comments/>

⁹² Csak egyetlen példa: Joshua N. AZRIEL: Using Social Media as a Weapon to Harm Victims: Recent Court Cases Show a Need to Amend Section 230 of the Communications Decency Act. 15(1) *Journal of Internet Law* (2011) 3–10.

névtelen kommentek betiltása mellett, sok jó érvet fel lehet hozni a névtelen kommentek mellett is, az állami törvényhozás beavatkozása pedig furcsa és kissé nevetséges, kicsit gyagya.”⁹³ A törvényjavaslat egyik házban sem jutott túl a bizottsági szakaszon.

Néhány hónappal a koreai Alkotmánybíróság döntésének megszületése után egy – kifejezetten provokatívnak szánt és szavazás előtt visszavont – módosító indítvány formájában a 2013-as brit defamációs törvény felsőházi vitájában is megfogalmazódott olyan javaslat, „amely egyszerűen megtiltotta volna az üzemeltetőknek, hogy nem azonosított forrásból származó tartalmakat bármely weboldalon megjelenítsenek. [...] Az indítványra, annak szonda jellegétől függetlenül, a jegyzőkönyvön is átsütő [méltatlankodással] reagált Lord Lester, aki elmondta, hogy a kínai internetszabályozás pontosan ilyen rendelkezést foglal magában, a célja pedig az, hogy az állam azonosítani, ezáltal üldözni tudja a hatalomgyakorlását bírálókat.”⁹⁴

Ugyanebben az időszakban ír parlamenti körökben is felmerült, hogy az internetezők által nyilvános kommunikációra használt platformokat új szabályozásnak kellene alávetni annak érdekében, hogy visszaszoruljanak az „aljas kommentek”.⁹⁵ Az erre vonatkozó elképzelések közöttetlenül Shane McEntee országgyűlési képviselő, államtitkár egyes vélemények szerint internetes abúzusok okozta öngyilkossága után fogalmazódtak meg. Az ötlet ellenzői arra hívták fel a figyelmet, hogy az internetes véleménynyilvánításra eleve ugyanazok a polgári és büntető jogszabályok vonatkoznak, mint a nem internetesre.⁹⁶

Hasonló megfontolásokat tükröző javaslatok a jogtudományi irodalomban is felvetődnek: ezek szerint az internetes kommunikáció viszonyainak javulását a „nyomon követhető névtelenség” rendszere szolgálná a legjobban. Ebben a kommunikátorok szabadon választott képernyőneveket használhatnak, de a közvetítők a valóságos identitásokhoz, a javaslat szerint az IP-címekhez kapcsolva rögzítik ezeket (arról tehát nincsen szó, hogy a hozzászólások szerzőinek aktívan kellene azonosítaniuk magukat). A megoldást proponáló Danielle Keats Citron szerint „a nyomon követhető névtelenséggel nem adjuk fel a névtelen szólás iránti elkötelezettségünket, amennyiben a weboldalak üzemeltetői és az internetszolgáltatók megtagadják a posztoló személyazonosságának feltárását, hacsak bírósági végzés nem követeli. Ez megvédi azokat az egyéneket, akik számára az anonimitás a legfontosabb, amilyenek például a családon belüli erőszak áldozatai és a politikai disszidensek.” A megoldás eszerint „komolyan elriaszt a hamis pletykák terjesztésétől, és lehetővé teszi számunkra, hogy megtaláljuk és megbüntessük az ilyen pletykák forrását”.⁹⁷

⁹³ Amanda HOLPUCH: New York Lawmakers Propose Bill to Ban Anonymous Online Speech. *The Guardian*, 2012. május 23., <https://www.theguardian.com/technology/us-news-blog/2012/may/23/anonymous-comment-ban-new-york>

⁹⁴ NÁDORI i. m. (90. lj.) 344.

⁹⁵ Michael O'REGAN: Oireachtas Committee to Report to Rabbitte on Abuse of Social Media. *The Irish Times*, 2012. december 28., <https://www.irishtimes.com/news/oireachtas-committee-to-report-to-rabbitte-on-abuse-of-social-media-1.5119>

⁹⁶ Thomas J. MCINTYRE: Legislation Is Not the Answer to Abuse on Social Media. *IT Law in Ireland*, 2013. január 4., <http://www.tjmintyre.com/2013/01/legislation-is-not-answer-to-abuse-on.html>

⁹⁷ Danielle Keats CITRON: Cyber Civil Rights. 89 *Boston University Law Review* (2009) 123–124.

13. Tanulságok

A „nyomon követhető névtelenség”, ahogyan arra a koreai Alkotmánybíróság is utalt, a *de facto* norma a mai interneten.⁹⁸ A Citron által javasolt szabályozás a koreai valósnév-rendszerhez hasonlóan előírhatna szabványokat, kiküszöbölhetne bizonyos egérutakat (de nyilvánvalóan nem mindegyiket), és csökkenthetné az azonosítás költségeit. De semmi lényegit nem tenne hozzá a normasértők fellelésének és felelősségre vonásának működéséhez. Az alapvető helyzet ugyanaz maradna: ha a felperes és/vagy az állam allokalja a szükséges erőforrásokat, a legtöbb, de nem az összes elkövetőt felelősségre lehet vonni.

Maguk a törvények tükrözik, tisztázzák, megszilárdítják és alakítják a társadalom íratlan szabályait; a törvények betartását és betartatását általában és önmagában ‘társadalmi jónak’ tekintjük. A törvények végrehajtását akadályozó tényezők eltávolítása ennek megfelelően szükséges lehet ahhoz, hogy a bennük megnyilvánuló értékek érvényesüljenek. A koreai valósnév-szabályozáshoz hasonló elképzelések támogatói kimondatlanul vagy kimondva arra a feltételezésre építenek, hogy az elszámoltathatóság a jogi következmények fenyegetésének köszönhetően felelős magatartást eredményez. A megtorlás és a megelőzés ebben a gondolatkörben szorosan kapcsolódik az elrettentés fogalmához. A javaslat nyilvánvalóan azon az elgondoláson alapul, hogy ahogyan Eric Posner fogalmaz, „az emberek lopnak, hanyagul vezetnek, gyilkolnak, hazudoznak, kivéve, ha az állam törvényekkel elrettenti őket” ezekről a magatartásokról. (Az ilyen feltételezések alátámasztására megfogalmazott jogszociológiai és szociálpszichológiai okoskodások, illetve a bizonyítékként felhozott kísérleti eredmények erre való alkalmasságának kritikájára ebben a tanulmányban sajnos nincsen lehetőség.) Posner szerint a „világ ilyen leírása részben igaz, de sokkal inkább hamis”, hiszen „a legtöbb ember a legtöbbször olyankor sem viselkedik antiszociálisan, amikor a törvény nincs jelen, vagy nem tudja hatását kifejteni.”⁹⁹ Úgy tűnik, ez fordítva is igaz: a normasértők az interneten sem egyszerűen azért követik el cselekményeiket, mert bíznak abban, hogy nem érik tetten, nem büntetik meg őket.

A névtelen szólás problematikájával a magyar Alkotmánybíróság is foglalkozott, amikor elutasította a Magyarországi Tartalomszolgáltatók Egyesülete alkotmányjogi panaszát [19/2014. (V. 30.) AB határozat]. A normakonformnak talált rendes bírósági ítélet szerint az indítványozó megsértette egy cég jó hírnévhez való jogát két, az egyesület blogján megjelent felhasználói hozzászólással.¹⁰⁰ A döntés előadó alkotmánybírója, Bragyova András – rendkívül rokonszenves és előremutató módon – hosszabb tanulmányban is kifejtette az elutasítás mögött húzódó megfontolásokat; írásában úgy foglalt állást, hogy „az anonim véleménynyilvánítás joga nem alkotmányos szabadságjog”, az ehhez fűzött jegyzetben pedig azt írta, hogy amikor a „dél-

⁹⁸ A. Michael FROMKIN: From Anonymity to Identification. *Journal of Self-Regulation and Regulation* 1 (2015) 123.

⁹⁹ Eric A. POSNER: *Law and Social Norms*. Cambridge, Harvard University Press, 2000. 4.

¹⁰⁰ L. KOLTAY András: Az Alkotmánybíróság határozata az internetes kommentek polgári jogi megítéléséről. *Jogesetek Magyarázata*, 2015/1., 9–22.; NÁDORI Péter: A tömeges szólás alapjogi megközelítései: az Emberi Jogok Európai Bírósága és a magyar Alkotmánybíróság kommentdöntése. In: KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (szerk.): *Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején* 2. Budapest, Wolters Kluwer, 2015. 287–320.

koreai alkotmánybíróság ismert határozatában [döntést hozott] az anonimitást tiltó törvényhelyük alkotmányellenességéről, érdemes megjegyezni, adatvédelmi érvek alapján tette ezt.”¹⁰¹

Mint fentebb kiderült, ez az interpretáció nem kellőképpen támasztható alá a koreai Alkotmánybíróság döntésének szövegével. A testület éppen hogy és kimondottan alkotmányos jogként kezelte az azonosítás nélküli véleménynyilvánítás szabadságát. Bragyova álláspontja, amely szerint a szólásszabadság csak azokat a véleményeket védi, amelyekről „tudjuk, kinek a véleménye”, nyilvánvalóan szöges ellentétben áll a koreai Alkotmánybíróságnak a most tárgyalt döntésben manifesztálódott megítélésével.

Azt is láthattuk azonban, hogy a koreai Alkotmánybíróság – természetesen – nem kezelte ezt a jogot korlátozhatatlanként. A testület az alapjogi vizsgálat klasszikus módszertanát alkalmazva *mérlegelt*, egyben visszaigazolta azokat az értékeléseket, amelyek szerint az sok esetben meghatározó szerepet játszik a Koreai Köztársaság kultúrájának és széles értelemben tekintett politikájának alakulásában.¹⁰² Abszolút értelemben nem zárta ki, hogy egy hasonló szabályozást alkotmányosnak minősítsen, ám ebben az esetben nem találta meggyőzőnek, hogy minden, az interneten megnyilvánulni kívánó koreai személyes adatainak az általa kifejtett véleményekhez való hozzárendelése nem túl nagy ár, mert túlságosan bizonytalan az eredmény.

Leitner már hivatkozott, éles kritikája éppen ezt kéri számon a koreai Alkotmánybíróságon. Szerinte a döntés indokolása túlságosan is a gyakorlati szempontokra épít ahelyett, hogy azt emelné ki, egy ilyen szabályozás bármilyen megvalósítása összeegyeztethetetlen lenne az egymással összefüggő egyéni jogokkal, a véleménynyilvánítás szabadságával, a magánszféra sértetlenségével és a személyes autonómiával, az egyes individuumok jogi értelemben vett egyenlőségének elvével.¹⁰³

Az Alkotmánybíróság mérlegelésében tehát fontos – bár valószínűleg nem önmagában döntő (lásd a 11.3. pontot) – tényező volt, hogy nem látták igazolva: a rendszer kiváltja az elvárt hatásokat, vagyis tényleg biztonságos és egészséges lesz általa az internetes nyilvánosság. A gyakorlat nem bizonyította, hogy a büntethetőség egyszerűbbé tétele a nemkívánatos kommunikáció érdemi visszaszorulásához vezet, a súlyos bírságok, letöltendő szabadságvesztések fenyegetése sem tett csodát.¹⁰⁴ A számtalan alkalommal rutinszerűen hangoztatott feltételezést,¹⁰⁵ amely szerint az internetes nyilvánosság a szerzők számonkérhetőségének hiánya miatt olyan, amilyen, a demokratikus – bár azon belül igen szigorú – körülmények között eddig végrehajtott legnagyobb szabású kísérlet egyáltalán nem igazolta vissza.

¹⁰¹ BRAGYOVA András: Szólásszabadság és sajtószabadság az internetes kommentek példáján. In: FEJES Zsuzsanna – TÖRÖK Bernát (szerk.): *Suum Cuique: Ünnepi tanulmányok Paczolaty Péter 60. születésnapja tiszteletére*. Szeged, Pólay Elemér Alapítvány, 2016. 484.; HEO et al. i. m. (22. lj.).

¹⁰² L. kifejtve TOM GINSBURG: The Constitutional Court and the Judicialization of Korean Politics. In: Andrew HARDING – Penelope (Pip) NICHOLSON (szerk.): *New Courts in Asia*. Abingdon, Routledge, 2010. 145–157.

¹⁰³ LEITNER i. m. (65. lj.) 167–211., különösen 196–199.

¹⁰⁴ Han-soo LEE: Police Protect K-Pop Girl Group Apink after Death Threat. *The Korea Times*, 2017. június 15., http://www.koreatimes.co.kr/www/art/2017/10/682_231274.html

¹⁰⁵ L. egyetlen példaként: Anne APPLEBAUM: The Trolls Among Us. *Slate*, 2014. november 28., http://www.slate.com/articles/news_and_politics/foreigners/2014/11/internet_trolls_pose_a_threat_internet_commentators_shouldn_t_be_anonymous.html